

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER DUYARLILIK, İNTERNET
BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ**

**İSA KILINÇ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Danışman
YRD. DOÇ. DR. ŞEMSEDDİN GÜNDÜZ**

KONYA – 2015

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	İSA KILINÇ
	Numarası	108305011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı / Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Değerlerinin İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

İSA KILINÇ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	İsa KILINÇ
	Numarası	108305011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı / Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Şemseddin GÜNDÜZ
Tezin Adı	Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Değerlerinin İncelenmesi	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Değerlerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 30 / 12 / 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Dr. Şemseddin GÜNDÜZ	Üye (Danışman)	
Doç. Dr. Ahmet Naci ÇOKLAR	Üye (Başkan)	
Yrd. Doç. Dr. Hakkı BAĞCI	Üye	

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Günümüz teknoloji çağı. Alış veriş de internetten, oyunlar da, arkadaşlıklar da... Artık yaşadığımız problemler bile internet kaynaklı... Bizlere düşen çocuklarımızı sanal tehlikelerden uzak tutmak ve onlara bilinçli bir bilgisayar ve internet kullanıcısı olmayı öğretmektir.

Çalışmamda benden her türlü desteğini esirgemeyen başta danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Şemseddin GÜNDÜZ olmak üzere üzerimde emeği olan bütün hocalarıma, çalışmamın temelini oluşturan İnsani Değerler Ölçeğinin sahibi Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ'A, Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeğinin sahibi Doç. Dr. Osman Tolga ARICAK'A, yaşamım boyunca benden maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme, karşılaştığım bütün zorlukları aşmamdaki en büyük güç kaynağım, hayat arkadaşım sevgili eşim Seval'e ve gelişiyile hayatımızı renklendiren biricik kızım Elif Nazlı'ya teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İsa KILINÇ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	İSA KILINÇ
	Numarası	108305011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı / Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. ŞEMSEDDİN GÜNDÜZ
	Tezin Adı	Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Değerlerinin İncelenmesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin sahip oldukları sosyal değerlerle internet bağımlılığı ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Çalışmada nicel yöntem kullanılmıştır. Bu kapsamda Kişisel Bilgi Formu ile birlikte İnternet Bağımlılığı, İnsani Değerler ve Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık ölçekleri aynı anda uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılında farklı illerde öğrenim gören lise öğrencileri oluştururken, çeşitli lise türlerinden rastgele seçilen 774 öğrenci araştırmanın örneklemini içerisinde yer almıştır.

Araştırma sonucu internet bağımlılığının öğrencilerin sahip oldukları kişisel özelliklere göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklar: erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, evinde internet bağlantısı olanların internet bağlantısı olmayanlara göre, meslek lisesi öğrencilerinin diğer liselerde okuyan öğrencilere göre, il ve ilçe

merkezlerinde yaşayan öğrencilerin köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilere göre internet bağımlılıklarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca anne-baba eğitim seviyesinin artmasıyla öğrencilerin internet bağımlılıklarının da arttığı tespit edilmiştir. İnternet bağımlılık puanı yüksek olan öğrencilerin sosyal değerler puanının düşük olduğu tespit edilmiş ancak internet bağımlılığı ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın sosyal değerlerle kısmen ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Kız ğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlıklarının erkek öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ailesiyle yaşayan öğrencilerin yurttan kalan öğrencilere göre sahip oldukları sosyal değerlerin daha yüksek olduğu da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık, Sosyal Değerler, Lise ğrencileri

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	İSA KILINÇ
	Numarası	108305011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı / Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. ŞEMSEDDİN GÜNDÜZ
	Tezin Adı	High School Students' Analysis of Cyber Sensitivity, Internet Addiction and Social Value

SUMMARY

The purpose of this research is to determine the relationship between the social values of the students being educated in high schools and the sensitivity related to internet addiction and cyber bullying.

Quantitative method is applied in this research. In this context, the sensitivity scales related to Internet addiction, human values and cyber bullying are used simultaneously along with personal Information forms. While the students, who are being educated in high schools in various cities between 2013 and 2014 academic years, are forming the universe of the research, 774 students selected randomly from different types of high schools participated in the sample of the research.

The result of the research indicates that the internet addiction changes according to characteristics of the students. These differences: It is determined that the internet

addiction of male students rather than female students, of those who live in an internet-enabled house rather than the ones living in houses with no internet connectivity, of students being educated in a business high school rather than the ones educated in other types of schools, of those living in a city centre rather than those living in villages, is higher. As the education level of the parents increase, students get much more dependent on the Internet. It is determined that the students with higher internet addiction scores have lower social values however it is not clear whether there is a significant relationship between internet addiction and cyber bullying. It is determined that the sensitivity of female students related to cyber bullying is higher than the male students'. Also the students staying with their parents have higher social values than the ones staying in the dormitories.

Keywords: Internet Addiction, Regarding Cyberbullying Awareness, Social Values, High School Students

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
SUMMARY	iv
KISALTMALAR	x
BÖLÜM – I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	3
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Tanımlar	5
BÖLÜM - II	6
KAVRAMLAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. İnternet	6
2.1.1. Türkiye ve Dünya Ülkelerinde Çocukların İnternet Kullanımı.....	6
2.1.2. İnternetin Olası Sakıncaları	7
2.1.3. İnternet Bağımlılığı	8
2.1.3.1. İnternet Bağımlılığı Belirtileri ve Nedenleri	9
2.1.3.2. İnternet Bağımlılığına İlişkin Alınabilecek Önlemler ve Ailelere Öneriler	10
2.2. Sosyal Değerler	11
2.2.1. Değerlerin Oluşmasına Etki Eden Sosyal Faktörler.....	13
2.2.1.1. Aile.....	13
2.2.1.2. Akran ve Arkadaş Çevresi	14
2.2.1.3. Kitle İletişim Araçları (Sosyal Medya)	14
2.2.1.4. Ekonomi	15
2.2.1.5. Kültür	15
2.3. Siber Zorbaliğa İlişkin Duyarlılık	16
2.3.1. Siber Zorbalık.....	16
2.3.1.1. Siber Zorbaliğın Nedenleri.....	18
2.3.2. Siber Zorbaliğa İlişkin Duyarlılık	19
2.4. İlgili Araştırmalar.....	20
2.4.1. İnternet Bağımlılığı İle İlgili Araştırmalar	20

2.4.2. Sosyal Değerler İle İlgili Araştırmalar	23
2.4.3. Siber Zorbalık ve Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık İle İlgili Araştırmalar	26
BÖLÜM - III.....	29
YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın Modeli	29
3.2. Evren Örneklem	29
3.3. Veri Toplama Araçları	32
3.3.1. İnternet Bağımlılık Ölçeği.....	32
3.3.2. İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ).....	33
3.3.3. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği.....	33
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	34
3.4. Verilerin Toplanması	34
3.5. Verilerin Analizi.....	34
BÖLÜM – IV	38
BULGULAR	38
4.1. Öğrencilerin İB, İD ve SZİD Ölçeklerine İlişkin Bulguları.....	38
4.2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	40
4.3. Öğrencilerin İkamet Yerlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	44
4.4. Öğrencilerin İnternet Bağlantısına Sahip Olma Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	49
4.5. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	54
4.6. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	58
4.7. Öğrencilerin Yaşadıkları Yerleşim Birimlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	63
4.8. Öğrencilerin Gelir Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	68
4.9. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	73
4.10. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	78
4.11. Öğrencilerin Haftalık İnternet Kullanım Sürelerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları.....	83
4.12. Öğrencilerin İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları Arasındaki Korelasyon	88
BÖLÜM – V.....	94
TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	94
5.1. Tartışma ve Sonuçlar.....	94

5.2 Öneriler	101
KAYNAKLAR.....	102
EKLER.....	111
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği.....	111
Ek 2. İnsani Değerler Ölçeği	112
Ek 3. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği	113
ÖZGEÇMİŞ	114

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Örnekleme Giren Öğrencilerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	30
Tablo 3.2. İnternet Bağımlılık Ölçeği Değerlendirme Tablosu.....	36
Tablo 3.3. İnsani Değerler Ölçeği Değerlendirme Tablosu.....	36
Tablo 3.4. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği Değerlendirme Tablosu.....	37
Tablo 4.1. Öğrencilerin İB, İD ve SZİD Ölçeklerine İlişkin Bulguları.....	39
Tablo 4.2.Cinsiyete Göre Öğrencilerin İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	41
Tablo 4.3. Aileleriyle ya da Yurttaki İkamet Etme Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	45
Tablo 4.4. Yaşam Alanlarında İnternet Bağlantısına Sahip Olma Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	49
Tablo 4.5. Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	54
Tablo 4.6. Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	59
Tablo 4.7. Yaşadıkları Yerleşim Birimlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	64
Tablo 4.8. Gelir Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	69
Tablo 4.9. Babaların Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları ...	74
Tablo 4.10. Annelerin Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları ..	79
Tablo 4.11. Haftalık İnternet Kullanım Sürelerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları	84
Tablo 4.12. İB, SZİD, SD ve SDAB Arasındaki Korelasyon.....	88

KISALTMALAR

İB	: İnternet Bağımlılığı
İBÖ	: İnternet Bağımlılık Ölçeği
SD	: Sosyal Değerler
SDAB	: Sosyal Değerlerin Alt Boyutları
SZ	: Siber Zorbalık
SZİD	: Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık
SZİDÖ	: Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TDK	: Türk Dil Kurumu
İHL	: İmam Hatip Lisesi
İD	: İnsani Değerler
İDÖ	: İnsani Değerler Ölçeği
SMS	: Short Message Service - Kısa Mesaj Servisi
GSM Sistemi	: Global System for Mobile Communications-Mobil İletişim
EMS	: Enhanced Messaging Service - Gelişmiş Mesaj Servisi
MMS Servisi	: Multimedia Messaging Service - Mobil Çoklu Ortam Mesajlaşma

BÖLÜM – I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırma problemi, amacı, önemi, sayıtlılar ve sınırlılıklar yer almış, ayrıca tanımlara da yer verilmiştir.

1.1. Problem

Teknoloji çağını yaşadığımız bu dönemde bilgisayar ve internet kullanımı hayatın vazgeçilmez parçaları haline gelmiştir. Bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmelerin öncüsü ise internettir. Canbek ve Sağıroğlu (2007)'na göre internet, bilgi iletişim teknolojilerinin gelişip yaygınlaşmasını sağlayan önemli bir faktördür. İnternet teknolojisinde yaşanan gelişmeler, internetin kullanılma oranını artırmakta ve günden güne yoğun bir şekilde kullanılan teknoloji haline gelmesini sağlamaktadır. Gelişen teknoloji hayatı bir yandan kolaylaştırmakla birlikte yeni riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu riskler arasında internet bağımlılığı ön sıralarda yer almaktadır. İnternet bağımlılığı üzerine ilk çalışmayı yapan kişilerden olan Young (2007)'a göre internet bağımlılığı, insanların sosyal ilişkilerinde ve mesleki yaşantılarında problemlere sebep olacak seviyede etkileyebilen klinik bir rahatsızlıktır.

İnternet bağımlılığının yanında ortaya çıkan bir başka olumsuz durum ise siber zorba davranışlardır. Arıcağ (2009) siber zorbalığı, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak yapılan zarar verme davranışları olarak tanımlamaktadır. Siber zorbalığa karşı alınabilecek başlıca önlem duyarlı olmaktır. Bayezid (2000)'e göre duyarlılık, riskli olabilecek uyarılardan uzak durmak ve karşılaşmamak için ihtiyatlı davranmaktır. Siber zorbalık eylemlerinin etkilerine maruz kalınmaması ya da en az seviyeye indirilebilmesi için internet ve bilgisayar kullanıcılarının, siber zorbalık eylemlerinin etkilerinin farkında olması ve bunlara karşı tedbir alması siber duyarlılık olarak nitelendirilmektedir.

İnternet bağımlılığı ve siber zorba davranışlarla birlikte ele alınması gereken diğer bir başlık da insanların sahip olduğu değerlerdir. Genel anlamda değerler

yaşantımızı etkilemektedir. Gökçe (1994)'ye göre değerlerin kültürel ve sosyal biçimleri bireyleri farklı şekillerde etkilemektedir. Dilmaç (1999)'a göre değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkileyen, belirleyen ve biçimlendiren önemli bir etkidir. Durmuş (1996)'a göre ise değerler; kişinin tutum, düşünce, davranış ve eserlerinde birer kriter olarak ortaya çıkar ve toplum yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelir.

Dünya genelinde kişiler tarafından yaygın bir şekilde kullanılan internet, olumlu ve olumsuz yanlarıyla hayatımıza yerleşmiş durumdadır. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte internet bağımlılığı ve siber zorbalık kavramları da ortaya çıkmıştır. Bu iki problemin oluşmasına ve yaygınlaşmasına etki eden birçok kişisel ve çevresel faktörler olabilmektedir. Ancak Durmuş (1996)'un da belirttiği gibi insanların sahip oldukları değerler; bireyin düşünce, tutum ve davranışlarını etkilediğinden; internet bağımlısı ve siber zorba olmaları ya da siber zorbalık eylemlerine karşı duyarlı olmaları konularında da etkisinin olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu sebeple internet bağımlılığının, siber zorbalığın, siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın ve sahip olunan sosyal değerlerin birlikte ele alınması faydalı olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı: internet bağımlılığı, sosyal değerler ve siber duyarlılık arasında ne tür bir ilişkinin olduğunu araştırmaktır. Bu bağlamda, siber duyarlılık ve internet bağımlılığının ergenlerin sahip oldukları sosyal değerler açısından incelenerek ortaya konmuştur. Bu amaca yönelik aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır:

- 1- Lise öğrencilerinin internet bağımlılıkları, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri ve sahip oldukları sosyal değerler ne seviyededir?
- 2- Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ile kişisel özellikler (sınıf, cinsiyet, maddi durum, anne - baba eğitim düzeyi vb.) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3- Lise öğrencilerinin sosyal değerlere sahip olma ile kişisel özellikler (sınıf, cinsiyet, maddi durum, anne - baba eğitim düzeyi vb.) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

- 4- Lise öğrencilerinin siber duyarlılık ile kişisel özellikler (sınıf, cinsiyet, maddi durum, anne - baba eğitim düzeyi vb.) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 5- Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı, siber duyarlılık düzeyleri ve sosyal değerlere sahip olma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Günümüz şartlarında alışverişten iletişime, bankacılık işlemlerinden araştırma inceleme işlemlerine kadar pek çok uygulama artık internet ortamında gerçekleştirilmektedir. Bankaya gidip saatlerce sıra beklemek yerine artık birkaç saniye içinde kolaylıkla tüm bankacılık işlemleri yapılabilmektedir. Ya da bir mağazadan alacağımız ürünü, internet ortamında araştırarak ürünün en uygun olanı alınabilmektedir. Yaşam tarzımıza yerleşmiş olan pek çok uygulamayı saymak mümkündür. İnternet bireylere zaman kazandırmaktadır. Zaman kazanmanın yanında, işyeri sahipleri artık büyük mağazalar açıp yüzlerce insan çalıştırmak yerine internet siteleri aracılığıyla ticaretlerini buradan gerçekleştirebilmektedirler. Hayatımızı kolaylaştıran bu özelliklerinin yanında internetin bilinçli kullanılmamasından kaynaklı insan hayatını olumsuz yönde etkileyen tarafları da mevcuttur. Bu olumsuzlukların başında internet bağımlılığı gelmektedir. İnternetin amacı dışında ve aşırı kullanımı bağımlılık olarak nitelendirilmektedir. Ayas, Çakır ve Horzum (2011)'un yapmış oldukları araştırmaya göre, özellikle ergen yaştaki bireylerin bilgisayarı, internette gezinmek ve oyun oynamak için kullandığını göstermektedir. Şendağ ve Odabaşı (2007) bağımlılık kavramını, kimyasal bağımlılık ve davranış bağımlılığı olmak üzere ikiye ayırarak internet bağımlılığını, davranış bağımlılığı olarak nitelendirmişlerdir.

İnsanların zamanlarının çoğunda bilgisayar başında amaçsızca geçirmeleri fiziksel, sosyal, ekonomik ve ruhsal bozukluklara sebep olmaktadır. Fiziksel rahatsızlıkların başında boyun ve bel fitiği, göz problemleri gibi rahatsızlıklar sayılabilir. Sosyal bozukluklar arasında, çocukların sosyalleşme problemleri, aile içi çatışmalar, pornografik ya da tehlikeli düşünce içerikli web sitelerine maruz kalarak bunlardan etkilenmeleri ve günlük işlerin aksaması en başta gelmektedir. Ekonomik olarak ise özellikle küçük yaştaki bireylerin bilinçsizce internet üzerinden alışveriş yapması ve buna bağlı olarak dolandırılması, oyun ve uygulamaların seviye atlaması

için ücret talep etmesi, günlük işlerin aksamasından dolayı maddi kayıplar sayılabilir. Sayılan bu olumsuzluklar içinde önde gelen ve telafi etmesi zor olan ise bireylerde meydana gelen ruhsal bozukluklar olduğu düşünülmektedir. İnternet bağımlılığı neticesinde yaşanabilecek bu olumsuzlukların da ötesinde ölümle sonuçlanan vakalar da görülmektedir. Haber kaynaklarına yansıyan olaylardan kimisinde, annesi bilgisayar başından kalkamadığı için ölen bebeklere, kimisinde yaşadığı ruhsal çıkmazdan dolayı intiharlara kimisinde ise şiddet eğiliminden dolayı ailesine ve çevresine çok ciddi manada zarar veren kişilere rastlamak mümkün olabilmektedir.

İnternet bağımlılığının ortaya çıkarmış olduğu bir başka olumsuz durum ise siber zorbaların dolayısıyla siber mağdurların ortaya çıkmasıdır. Arıçak (2011) siber zorbalığı; “zarar vermek amacıyla, bir birey ya da grup tarafından, elektronik posta, cep telefonu, çağrı cihazı, kısa mesaj servisi ve web siteleri gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içeren; kasten, tekrarlayıcı bir şekilde ve düşmanca davranışları destekleyen eylemlerin tümü” olarak tanımlamaktadır. Siber zorbalık mağdurları maddi ve manevi birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. Siber zorbalığa karşı alınabilecek en güzel önlem siber duyarlılığın artırılmasıdır. Siber duyarlılık, siber zorbalığın etkisine maruz kalmamak ya da bu etkileri en aza indirmek için, bu eylemlerin farkında olunması ve bunlara karşı tedbirlerin alınmasıdır. Alınacak olan bu tedbirler sadece polisiye önlemler ise, Memduhoğlu ve Taştan (2007)’na göre hem yetersiz kalacak hem de başka olumsuzluklara sebep olacaktır. Bu sebeptir ki yapılacak işlem bireylerin özellikle ergenlerin sanal ortamın tehlikeleri konusunda bilgilendirmek, onları bu tehlikelere karşı bilinçlendirmek ve manevi yönden zenginleştirmek olmalıdır.

Manevi gelişim kapsamında ele alınması gereken önemli başlıklardan biri de bireylerin sahip olduğu değerlerdir. Değerler, bireylerin neyin iyi neyin kötü olduğu, neyin kabul edilebilir neyin kabul edilemez olduğu yönündeki kanaatleridir. Durmuş (1996)’a göre değerler bireyin düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünselliğin ayrılmaz bir ögesini oluşturur. Siber duyarlılığa sahip, sosyal değerleri güçlü olan bireylerin sanal ortamın tuzaklarına düşmemesi beklenir. Bu nedenle çalışmada internet bağımlılığı, siber duyarlılık ve

sosyal değerler arasındaki ilişkiler tüm boyutlarıyla ortaya konmaya çalışılarak, elde edilen bulguların bu alanlarda çalışan kişilere fikir vereceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Lise ğrencilerinin internet bağımlılığı, siber duyarlılık ve sahip oldukları sosyal değerlerinin incelendiği bu araştırma;

- ✓ 2013-2014 eğitim ğretim yılı,
- ✓ 774 Ortaöğretim ğrencisi
- ✓ İnternet Bağımlılık leği, İnsani Değerler leği, Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık leği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanan veriler,
- ✓ Konya, Burdur, Elazığ, Malatya, Giresun illeri

ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

İnternet Bağımlılığı: Kullanıcının evrimii kullanım kontrol yeteneğini, ilişkisel, mesleki ve sosyal problemlere sebep olacak seviyede etkileyebilen klinik bir rahatsızlıktır. (Young, 2007)

Sosyal Değerler: Bireyin kendi yaşamında neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda geliştirdiği inançları, arzu edilen ve edilmeyen yargılarıdır. (Robbins, 1993)

Siber Duyarlılık: Siber zorbalık eylemlerinin etkilerine maruz kalınmaması ya da en az seviyeye indirilebilmesi için internet ve bilgisayar kullanıcılarının, bu etkilerin farkında olması ve bunlara karşı tedbir almasıdır (Campbell, 2005).

BÖLÜM - II

KAVRAMLAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde internet, internetin kullanıldığı alanlar, internetin sakıncaları, bağımlılık, internet bağımlılığı, internet bağımlılığının nedenleri, internet bağımlılığının belirtileri, sosyal değerler, siber zorbalık ve siber zorbalığa karşı duyarlılık kavramları konularında açıklayıcı bilgilere yer verilmesinin ardından bu konularla ilgili ülkemizde ve yurt dışında yapılmış araştırmalar aktarılmıştır.

2.1. İnternet

İnternet dünya genelindeki bilgisayar ağlarını birbirine bağlayan bir iletişim sistemidir. Odabaşı, Kabakçı ve Çoklar (2007) ise interneti, dünyanın dört bir yanındaki bilgisayar ağlarını birbirine bağlayan, yaygınlığı dünya genelinde sürekli artan ve üretilecek bilginin dolaşım sistemi olacak olan bir iletişim sistemi olarak tanımlamaktadır. İnternetin, sınırsız çevrimiçi materyalin aktif olarak kullanıma olanak tanınması, onu diğer teknolojilerden ayırmaktadır.

2.1.1. Türkiye ve Dünya Ülkelerinde Çocukların İnternet Kullanımı

EU Kids Online (Avrupa Çevrimiçi Çocuklar) çalışma grubu tarafından 2010 yılında, 9-16 yaş aralığında, internet kullanan, 25 Avrupa ülkesinden 23.420 ve Türkiye'den 1018 çocuk ile yüz yüze görüşülerek elde edilen bulgulardan bazıları şu şekildedir:

- ✓ Görüşmeye katılan öğrencilerin %39'u uygulamada sorulan risklerden bir ya da daha fazlasıyla karşılaştıklarını belirtmişler ve en sık karşılaşılan riskler arasında tanımadıkları kişilerin iletişime geçmesi ve zararlı içerikle karşılaşılması ilk sırada yer almaktadır.
- ✓ İnternetin ortalama olarak ilk kullanım yaşı İsveç'te 7, Avrupa ülkelerinde ortalama 8'dir. Türkiye'de ise 10 yaş civarındadır.

- ✓ Avrupa ülkelerinde çocukların %33'ü interneti aşırı kullanmaktan dolayı bir ya da birden çok olumsuzluk yaşarken bu oran Türkiye'deki çocukların %25'inde görülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından 2013 yılında Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması kapsamında 6-15 yaş arası çocuklarda bilişim teknolojileri ve medya kullanımı sonuçlarına göre çocuklar, interneti kullanmaya ortalama 9 yaşında başlıyor ve 6-15 yaş arası çocukların %45,6'sı her gün internet kullanıyor. Aynı kurum tarafından 2015 yılı Nisan ayında gerçekleştirilmiş olan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre Türkiye'de interneti kullanan bireylerin oranı %55,9'dur. Bu oranı 2014 yılında 53,8 olarak bulmuşlardı. Ayrıca internetin kullanım amaçlarına bakıldığında %80,9 ile en yüksek oranın sosyal medya kullanımına ait olduğu görülmektedir.

2.1.2. İnternetin Olası Sakıncaları

İnternet teknolojisi alanında yaşanan çok hızlı gelişmeler aynı zamanda bir takım sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Bilindiği gibi internet herkesin ulaşabileceği bir ağıdır. Odabaşı ve diğerleri (2007) bilginin sınırsız olması ve kontrol edilememesi nedeniyle çocukların karşı karşıya olduğu tehlikeleri şu şekilde sıralamışlardır:

- ✓ Porno ya da kötü ve tehlikeli inanç içerikli zararlı sitelere kolayca ulaşılabilmesi
- ✓ Çocuklar için faydalı içerikteki sitelere kolay bir şekilde erişim sağlayacak kaynakların bulunmaması
- ✓ İnternetin aile içinde olumsuzluklara neden olması
- ✓ Ekonomik açıdan zararlı olması
- ✓ Günlük işleri aksatması
- ✓ İnternet ortamında kötü amaçlı kişilerin kendilerini çok farklı kimliklerle tanıtmaları
- ✓ İnternetin yararlı amaçlarının kullanılmaması
- ✓ İnternetin bağımlılık yaratması

İnternetin en önemli sakıncalarından olan internet bağımlılığına ailelerin özellikle dikkat etmesi gerekir. Önlem alınmadığı takdirde önü alınamaz büyük felaketlere yol açabilen internet bağımlılığı, birçok internet bağımlısı tarafından günlük

yaşamlarının bozulmasına ve ailelerinin bütün gayretlerine rağmen tedavi arayışında olunmadığı ve problemleriyle ilgili farkındalığın az olduğu bir rahatsızlıktır. Özellikle ergenlerde bu farkındalık düzeyi oldukça düşüktür. Aileler internet bağımlılığı konusunda bilinçli olmalı ve çocuklarının geleceği için gereken tüm önlemleri almalıdırlar.

Gündüz, Bolat ve Güneş (2013)'in yaptıkları çalışmada ailelerin önemli bir kesimi evlerine internet bağlantısı almalarından itibaren çocuklarının, arkadaşlık ve akraba ilişkilerinin zayıfladığını, ders başarılarının düştüğünü ve kitap okuma sürelerinin okulda verilen zorunlu ödevler ile sınırlı kaldığını belirtmişlerdir.

2.1.3. İnternet Bağımlılığı

İnternet vasıtasıyla yapabildiğimiz işlemler hayatımızı kolaylaştırıp, zamandan ve mekândan tasarruf sağlamakla birlikte yeni riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu riskler arasında sanal dolandırıcılık, çocuklarımızın uygunsuz içeriğe maruz kalması gibi olumsuz durumlar sayılabilirken, insan hayatını olumsuz yönde etkileyebilen internet bağımlılığı kavramı üzerinde özellikle durmak gerekmektedir.

Şendağ ve Odabaşı (2007)'na göre bağımlılık, herhangi bir alışkanlığın kişinin iradesi dışında devam etmesine denir. Ayas, Çakır ve Horzum (2011)'un bağımlılıkla ilgili yapmış oldukları incelemeler sonucunda bağımlılığın; agresif davranışlar, şiddet eğilimleri, kişilikte meydana gelen değişimler, duygularda azalma, öğrenme problemleri, erken olgunlaşma, dikkat eksikliği, psikomotor gelişimde aksaklıklar, fiziki sağlık problemleri, görme bozuklukları, sosyal ilişkilerde bozulma, çevre ile çatışma eğilimi, düşmanca tavrın artması, okul derslerindeki başarının düşmesi, kaygının artması, gerçeklerle yüzleşmekten kaçınma gibi birçok fiziksel ve psikolojik problemlere neden olduğunu tespit etmişlerdir.

Bağımlılık kavramının tanımından yola çıkarak internet bağımlılığını kısaca, internetin amacı dışında ve aşırı kullanımı olarak ifade etmek mümkündür. Birçok uzmanın ortak görüşüne göre internet bağımlılığı; bilgisayar başında, internete bağlı olarak, gereğinden fazla zaman geçirme problemi şeklinde tanımlanmıştır. Şendağ ve Odabaşı (2007)'na göre kimyasal bağımlılık ve davranış bağımlılığı olmak üzere iki

grup bağımlılık vardır. İnternet bağımlılığının davranış bağımlılığı grubuna girdiğini belirtmişlerdir. İnternet bağımlılığının belirtileri ve nedenleri aşağıda incelenmiştir.

2.1.3.1. İnternet Bağımlılığı Belirtileri ve Nedenleri

Gönül (2002)'ün aktardığına göre Young (1996), internet bağımlılığını madde bağımlılığından çok dürtü kontrol bağımlılığı olan, patolojik kumar oynama bağımlılığına benzediğini ifade etmektedir. Young (1999), internet bağımlılığını tespit etmek için sekiz kriter belirlemiş ve bu 8 kriterden 5'ini gösterenleri internet bağımlısı olarak kabul etmiştir.

- ✓ İnternetle alakalı aşırı zihinsel uğraş
- ✓ İnternette zaman geçirmeye daha fazla ihtiyaç duyma
- ✓ İnternet kullanımını azaltma çabalarının başarısız olması
- ✓ İnternet kullanımı azaltıldığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması
- ✓ Zamanı değerlendirme ile ilgili sorunlar
- ✓ Aşırı internet kullanımından dolayı çevre ile problemler yaşanması
- ✓ İnterneti kullanabilmek için yalan söylemek
- ✓ İnternete bağlanıldığı süre içerisinde duygularda değişikliğin olması

Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü tarafından yapılan çalışmada; internet bağımlılığının sosyal ve duygusal belirtilerinin yanında fiziksel belirtilerinin de olduğu ifade edilmiştir. Bu belirtiler:

- ✓ Özbakımda azalmaların meydana gelmesi,
- ✓ Göz kurumasının yaşanması,
- ✓ Sırt ve bel ağrılarının oluşması,
- ✓ Hareket azlığından dolayı kilo artışın meydana gelmesi,
- ✓ El bileği ve parmaklarda rahatsızlıkların oluşması
- ✓ Uyku düzeninde bozulma,
- ✓ Diyabet ve obezite

şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca çalışmada uzun süre internet başında kalmanın epilepsi nöbetlerinin yaşanmasına da sebep olabileceği belirtilmiştir.

Ekinci (2002)'ye göre, internet bağımlılığının başlıca sebebi sosyalleşme ihtiyacıdır ve diğer nedenler buna bağlı olarak gelişmektedir. İnternet bağımlılığının nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- ✓ Sosyal ilişkileri internet aracılığıyla kurabilmek
- ✓ Yabancılarla kolay bir şekilde ve risk almadan iletişime geçebilmek
- ✓ İnsanların duygu ve düşüncelerini özgür bir şekilde ifade edebilmeleri
- ✓ İnsanların göstermek istedikleri taraflarını abartılı bir şekilde gösterebilmeleri
- ✓ İnternetin her an ulaşılabilir olması
- ✓ Yasaklanmışa erişmeyi kolaylaştırması
- ✓ İnsanların oyun oynamalarına ve risk almalarına yardımcı olması

İnternet bağımlılığına ilişkin alınabilecek önlemler ve ailelere yönelik geliştirilmiş öneriler aşağıda incelenmiştir.

2.1.3.2. İnternet Bağımlılığına İlişkin Alınabilecek Önlemler ve Ailelere Öneriler

Kılınç (2010)'ın araştırmasına göre başta Avrupa birliği ülkeleri ve Amerika olmak üzere dünya genelinde birçok ülkede çocukların zararlı içeriklere maruz kalmasını önleyici yasal ve teknik çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde ise bir takım kuruluşlar tarafından ücretsiz olarak filtreleme programlarının dağıtılması ve teşvikinin yanında, TTNET tarafından uygulanmaya başlayan aile koruma şifresi ile çocuklarımızın olumsuz içerikli sitelere girmesi ve kötü niyetli kişilerle iletişim kurması önlenmiş olmaktadır. Bu tarz filtre programları sayesinde zararlı içeriklere bilinçli olarak girmenin yanında tesadüfen girmenin ya da karşılaşmanın da önüne geçilmiş olmaktadır. Aile koruma şifresi ya da filtre programları ile;

- ✓ İçerik filtreleme fonksiyonu ile zararlı sitelere erişimi engelleme,
 - ✓ Zaman kontrol fonksiyonu ile internet erişiminin belirli gün ve saatlerde kısıtlanabilmesi,
 - ✓ Filtre ve zaman ayarlarının çocukların yaş gruplarına göre ayarlanabilmesi,
 - ✓ Önceden tanımlı olan kategoriler sayesinde kolayca filtreleme yapılabilmesi,
- gibi işlemler yapılabilmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2012 yılı nisan ayında gerçekleştirilen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması bulgularına göre Türkiye'deki hanelerin %47,2'si evlerinden internete erişebiliyorken aynı kurumun 2015 yılı nisan ayında yapmış olduğu araştırmada bu oran %69.5 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında son üç yıl içerisinde Türkiye genelinde hanelerde internete erişim oranının %22,3 artmış olduğu görülmektedir. Yine aynı çalışmaya göre interneti en çok 16-24 yaş arası bireyler kullanmaktadır.

Bu araştırmanın neticesinde ailelerin, çocukların bilgisayar ve internet kullanımı konusunda bilinçli hareket etmelerinin büyük önem arz ettiği görülmektedir. Alınabilecek bir dizi önlemler sayesinde birçok olumsuz durumun yaşanmasının önüne geçilebilecektir. Gündüz ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışma sonucunda şu önerileri getirerek:

- ✓ Anne babalara güvenli internet kullanımı hakkında seminerlerin verilmesi ve ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmesinin,
- ✓ Ailelerin çocuklarına internet kullanımını tümüyle yasaklaması yerine çocuklarının internet erişimlerini kontrol etmeleri ve internetin hangi zaman dilimlerinde ve ne kadar kullanılacağı hakkında çocuklarıyla birlikte kurallar oluşturmalarının,
- ✓ Ebeveynlerin, çocuklarını internet üzerinden kaynaklanabilecek olumsuzluklardan korumak için ebeveyn denetim sistemleri ve içerik filtreleme programlarının kullanımı konusunda bilgilendirilmelerinin, faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Çalışmamızın diğer bir ayağı olan sosyal değerler, sosyal değerlerin işlevleri ve sosyal değerlerin oluşmasına etki eden faktörler aşağıda incelenmiştir.

2.2. Sosyal Değerler

Güngör (1993)'e göre değerler, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu yönündeki inançlardır. Robbins (1993)'e göre değer, bireyin kendi yaşamında neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusundaki geliştirdiği inançları, arzu edilen ve edilmeyen yargıları olarak ele alınabilir.

Bazı araştırmacılar değerleri alt başlıklar halinde ele almışlardır. Güngör 1998 değerleri; teorik, estetik, dini, ahlaki, iktisadi, sosyal ve siyasi olmak üzere 7 maddede incelemiştir. Schwartz (1994) kendi adını taşıyan Schwartz Değerler Envanteri'nde değerleri; hazcılık, uyarım, başarı, g, uyma, evrenselcilik, özyönelim, geleneksellik, iyilikseverlik ve güvenlik olmak üzere 10 maddede incelemiştir. Dilmaç (2007) ise çalışmasında İnsani Değerler lğinin Alt boyutları olarak 6 madde tespit etmiştir. Bu maddeler sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgrdr.

Filiz (1998)'e göre ahlaki değerler, insanın doğru ve erdemli davranışta bulunma yeteneğini geliştirirken dengeli ve sağlıklı bir kişilik edinmesini de sağlar. Kuşdil ve Kağıtcıbaşı (2000)'na göre değerler, insanların duygu, düşünce ve davranışlarıyla yakından ilgilidir ve toplumların oluşmasında ve gelişmesinde değerlerin önemli bir yeri vardır.

Değerlerin belli sosyal sonuçlara yol açtığını belirten Fichter (2006)'a göre, değerler:

- ✓ Toplumlardaki ideal düşünme ve ideal davranma yollarına işaret ederler.
- ✓ Sosyal açıdan kabul edilebilir davranışların şemasını çizerler.
- ✓ Sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır.
- ✓ Kişileri törelere uymaya yöneltirler.
- ✓ Toplumsal yaşamda dayanışma araçları olarak kullanılırlar.

Tezcan (1996)'a göre toplumda yerleşik olan ahlaki değerler, düşünce, tutum ve davranış biçimleri gençlere sadece eğitim aracılığıyla aktarılabilir. Ertürk (1982) insanın, eğiten ve eğitilen bir varlık olarak yaratıldığını ve eğitimin; bireyin davranışında, kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri süreci olduğunu ifade etmiştir. Koçer (1980)'e göre eğitimin amacı, bir toplumun gelecekteki nesillerinin kendilerine göre refah içerisinde ve daha mutlu bir şekilde yaşamaları için onlara yol göstermektir. Bu ifadelerden değerlerin eğitim yoluyla kazandırılabilceği sonucuna ulaşılabilmektedir. Erdem (2002) ise ahlak eğitiminin amacını, dış etkilerden arınmış, hr ve vicdanın sesini dinleyerek karar veren ve davranan olgun ahlaklı bireyler yetiştirmek olarak tanımlamıştır. Fidan ve Erden (1991) ahlak eğitiminde okulun önemine vurgu yaparak; okulun öğrencilere ahlaki rol ve sorumluluklarının gerektirdiği davranışları öğretirken onların bu rolleri

uygulayabilmelerine imkân sağladığını ve bu sayede toplumla uyumlu, birlikte hareket edebilen, hak ve sorumluluklarını bilen ve bu yönde davranan ahlaklı bireylerin yetiştirilebileceğini ifade etmişlerdir. Ahlak eğitiminin ne şekilde verilmesi gerektiği ile ilgili çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Varış (1988), toplumsal yapıdaki değişimlere paralel olarak eğitim alanındaki gelişen yeniliklere yetişebilmek ve ihtiyaçları karşılayabilmek için eğitim programlarını yeniden ele almanın ve değerlendirmenin önemli olduğunu ifade etmiştir. Çileli (1986) ise ahlak eğitiminin, belirli bir dersin içeriği değil de tüm eğitim kurumlarının ve eğitim sisteminin özelliği olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak Bey (2002)'e göre ahlak eğitimi doğumdan itibaren verilmeli ve okul çağı beklenmemelidir.

Kimi araştırmacılar din ve değerler kavramlarının birbirini tamamladıklarını ifade etmişlerdir. Maslow (1996)'a göre, bir toplumda sosyal değerler zayıfsa ya da yoksa; ahlaksızlık, umutsuzluk ve manevi boşluk meydana gelmektedir ancak din bu noktada insanları motive eden, yaşama tutunmalarını sağlayan ve toplum yaşantısını düzenleyen önemli bir unsur haline gelmektedir. Roccas (2005), din ile değer sistemleri arasında güçlü bağların olduğunu, Coşkun (2005) ise bir toplumda dinin, toplumsal değerlerin oluşmasında ve beslenmesinde önemli bir kaynak oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Gürses (2006)'e göre din, duygular, arzular, inançlar, dünya ve toplumla ilişki ve davranışları ile kendini gösteren bütün psikolojik hayatı içine alır ve kişiliğe nüfuz eder. Ekşi (2006)'ye göre din eğitimi, karakter eğitimi de içererek şahsiyet bütünlüğünü sağlamayı amaçlamaktadır.

Sosyal değerler konusunu ele alırken, değerlerin işlevlerinin yanında, değerlere etki eden faktörleri de ele almak gerekmektedir.

2.2.1. Değerlerin Oluşmasına Etki Eden Sosyal Faktörler

Değerlerin oluşmasına etki eden sosyal faktörleri Özen (2011) çalışmasında; aile, akran ve arkadaş çevresi, kitle iletişim araçları, ekonomi ve kültür olarak belirtmiştir.

2.2.1.1. Aile

Özen (2011), insanın doğup büyüdüğü ilk sosyal yapı olan aileyi, toplumun ahlaki ve kültürel değerlerini, örf ve adetlerini kuşaktan kuşağa aktaran ve çocukları toplum yaşamına hazırlayan en temel kurum olarak nitelemektedir. Günay (1996) aileyi;

anne, baba, çocuklar ve akrabaların sıkı bir hayat birliği oluşturacak biçimde toplanıp birleştiği, biyolojik, hukuki, ekonomik, kültürel, psikolojik, ahlaki ve dinî bağlarla dayalı en küçük sosyal birim olarak tanımlanmaktadır.

Çocukların ahlaki gelişim sürecinde ailenin önemi büyüktür. Gordon (1993) ailenin çocuk üzerinde etkisinin çok büyük olduğunu ve özellikle okul öncesi dönemde ailenin çocuğun hem bakıcısı hem de öğretmeni olduğunu belirtmiştir. Temel ve Aksoy (2001) ailenin, ahlaki davranışların kazanılmasında önemli rolü olan ödül ve ceza yöntemlerinin kullanıldığı ilk ortam olduğunu belirtmişlerdir. Binbaşıoğlu (1998)'na göre, aile yapısının sağlam olması ya da olmaması çocukların ahlak gelişimini etkilemektedir ve özellikle bölünmüş veya parçalanmış ailelerin çocukları gençlik dönemlerinde çok farklı problemler yaşamaktadırlar.

2.2.1.2. Akran ve Arkadaş Çevresi

Köse (1997), insanların çeşitli sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını ancak herhangi bir gruba dahil olarak giderebileceklerini belirtmektedir. Güngör (1998)'e göre gençler, içinde buldukları sosyal gruba ait değerleri ve davranış şekillerini kazanırlar. Arkadaş çevresinin yaptırım gücüne dikkat çeken Yörükoğlu (1986) gençler için, toplumun ne düşündüğünden ziyade içinde bulunduğu arkadaş çevresinin ne düşündüğü ve arkadaşlarının kendisine verdiği değer önemli olduğunu ifade etmiştir.

Gençlerin davranışlarını, içinde buldukları gruplar etkileyebilmektedir. Yörükoğlu (1986), akran ve arkadaş grubunun sahip olduğu ahlaki niteliklerin, gençlerin ahlak gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkilediğini ve gençlerin kendilerini arkadaşlarıyla özdeşlendiklerini, onların tutum ve davranışlarını benimsediklerini ifade etmiştir. Tarhan (2002) ise gençlerin üyesi oldukları arkadaş grubunun ahlaki özellikleri iyi ise, gencin ahlakının da iyi olacağını, eğer bu arkadaş grubu kötü ahlaki özelliklere sahip ise, gencin de ahlakının kötü olacağını belirtmiştir.

2.2.1.3. Kitle İletişim Araçları (Sosyal Medya)

Uysal (1996) kitle iletişim araçlarını; geniş kitlelere ulaşmak için kullanılan gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi araçlar olarak ifade etmiştir. Günümüzde internet ve dolayısıyla sosyal medya aktif bir şekilde kitle iletişim aracı olarak kullanılmakta ve milyonlarca kullanıcılarıyla çok büyük kitlelere ulaşabilmektedirler.

Kitle iletişim araçları insanların davranışlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Kitle iletişim araçlarının gücüne dikkat çeken Erdoğan ve Alemdar (1990), kitle iletişim araçlarının, uygun koşulların sağlanması durumunda etkili bir inandırma ve harekete geçirme aracı olabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca kitle iletişim araçlarının bireylerin dikkatini belli sorun ve çözümlere veya bireylere yöneltebileceklerini belirtmişlerdir.

2.2.1.4. Ekonomi

Bulmuş (1998)'a göre ekonomi, insanların sınırsız gereksinimlerini karşılamak için kısıtlı kaynakların alternatif kullanım şekillerini inceleyen bilim dalıdır. Demir (2003)'e göre ekonomi ve ahlak, karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Ekonomik ilişkiler aracılığıyla, kişilere farklı ahlaki amaç ve ilkeler arasından seçim yapabilme imkânı sunularak, ahlaki değerlerin oluşmasına zemin hazırlar ve ahlak kurallarının gelişmesine katkıda bulunur. Bu şekilde oluşan ahlaki değerlerden insanlar tarafından kabul görenler toplumda yerleşirken diğerleri kaybolur.

Ekonomik sorunlar bireyleri fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan etkileyebilmektedir. Çavdar (1983)'a göre ekonomik sorunlar kişilerin ahlaki olgunluk düzeylerini etkiler ve hırsızlık, dolandırıcılık, rüşvet ve şiddet gibi ahlak dışı davranışların ortaya çıkmasına sebep olur.

2.2.1.5. Kültür

Demir ve Acar (1997) kültürü, birey veya toplumun yaşam tarzını biçimlendiren örf, adet, gelenek ve görenekler ile alışkanlıklar, davranışlar ve inançlar toplamı olarak tanımlamıştır. Parlatur (1998)'a göre ise kültür; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içerisinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür.

Her toplumda ve kültürde geçerli olan evrensel değerler olabilmektedir. Değerlerin, genel nitelikli ahlaki inançlar olduğunu ve aynı zamanda evrensel nitelik taşıdığını belirten Ergil (1994): insan öldürmenin, yalan söylemenin ve hırsızlık yapmanın bütün toplumlarda kötü; doğruluğun, dürüstlüğün ve çalışkanlığın ise bütün toplumlarda iyi olarak nitelendirildiğini ifade etmiştir.

Fidan ve Erden (1991) kültürel değerlerin, bireylere toplum içerisinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda ideal modeller sunduğunu ifade etmişlerdir. Yörükoğlu (1986) ise insanın, belli değerleri ve adetleri içeren bir kültür ortamı içinde yaşadığını, hem de bu kültürü kendi içinde yaşattığını ifade etmiştir. İnsanın hem iyi ahlaka hem de kötü ahlaka meyilli olduğunu ve çevresel etkilerin ahlakın yönünü belirlediğini savunan Şengün (2007); insanın iyi ahlaka sevk edecek çevresel etkilerle karşılaşarsa iyi ahlaklı, kötü ahlaka sevk edecek çevresel etkilerle karşılaşarsa kötü ahlaklı olabileceğini ifade etmiştir.

2.3. Siber Zorbaliğa İlişkin Duyarlılık

Ergenler arasında yaşanan akran zorbalığının, gelişen teknoloji ile farklı yollarla uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Baker ve Kavşut (2007), özellikle okullarda akran zorbalığının yeni bir yüzü olan ve siber zorbalık olarak adlandırılan bu durumun yeni bir sorun olduğunu belirtmektedirler.

2.3.1. Siber Zorbalık

Arıcak (2011) siber zorbalığı, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümü olarak tanımlamaktadır. Siber zorbalık, “zarar vermek amacıyla, bir birey ya da grup tarafından, elektronik posta, cep telefonu, çağrı cihazı, kısa mesaj servisi ve web siteleri gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içeren; kasten, tekrarlayıcı bir şekilde ve düşmanca davranışları destekleyen eylemler” şeklinde tanımlanmaktadır (Arıcak, 2009; Totan, 2007).

Akbulut ve Erişti (2011)’ye göre siber zorbalık herhangi bir yaşta, eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyde gerçekleşebilir. Teknoloji kullanımına yönelik olarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ortaya konan istatistikler incelendiğinde internet kullanım süresi en fazla olan 16-24 yaş grubundaki lise ve üniversite öğrencilerinin siber zorbalık eylemine maruz kalma riskinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Arıcak (2011)’a göre siber zorbalığın iki türü bulunmaktadır. Birincisi zorbalığın teknik boyutu olan, şifreleri kırmak, web sitelerini çökertmek, virüs bulunduran e-postalar göndermek gibi elektronik zorbalık, ikincisi ise bilgi ve iletişim teknolojilerini

kullanarak, hakaret etme, rahatsız etme, alay etme, dedikodu yayma ya da izinsiz olarak kişisel bilgilerini ve görüntülerini yayınlama gibi eylemleri içeren elektronik iletişim zorbalığıdır.

Siber zorbalıkla ilgili çalışma yapan birçok araştırmacının elde etmiş olduğu bulgular genel olarak aynı şema içerisinde yer almaktadır. Hinduja ve Patchin (2008) siber zorbalık içeren davranışları; sanal ortamda dalga geçilmesi, alçakça davranılması, lakap takılması, dışlanması, tehdit edilmesi ve cinsel içerikli ifadelerin kullanılması olarak sıralamaktadır.

Willard ve Nancy (2007) siber zorbalığın; çevrimiçi kavga etme, zarar verme, iftira, başka bir kimliğe bürünme, başkasının bilgilerini internet ortamında izinsiz kullanma, sanal dışlama ve siber taciz olmak üzere yedi türü olduğunu belirtmektedirler. Walker (2009) ise siber zorbalık türlerini; çevrimiçi kavga etme, iftira, dışlama, başka bir kimliğe bürünme, başkasının bilgilerini izinsiz kullanma, saldırıların kaydedilmesi, mağdurun sırlarını açıklaması ve kendisiyle yüz yüze görüşmesi için baskı yapma veya kışkırtma, başkalarının çıplak fotoğraflarını alma veya yayınlama, başkalarına çıplak fotoğraflar gönderme şeklinde sıralamaktadır.

Anderson ve Sturm (2007) siber zorbalığın e-posta, kısa mesaj, anlık mesajlaşma, sosyal paylaşım siteleri, sohbet odaları, anket siteleri ve bloglar gibi çeşitli elektronik iletişim araçları yoluyla gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Shariff ve Gouin (2005) ise siber zorbalıkta kullanılan başlıca araçları e-mail, tartışma grupları, kısa mesaj, cep telefonu kameraları, anlık mesajlaşma, web siteleri, sohbet odaları, sosyal paylaşım siteleri, bloglar, MMS, video klipleri, çevrimiçi kişisel anket siteleri ve bireylerin farklı karakterler alabilmesini olanak sağlayan internet ortamları olarak sıralamaktadır. Lenhart (2009) tarafından yapılan araştırmada, siber zorbalığa karışma açısından sosyal paylaşım sitelerini kullanan ve kullanmayan bireyler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Patchin ve Hinduja (2006)'ya göre siber zorbalılar anlık mesajlaşmayı, gerçek kimliklerini saklamalarını sağlayan sahte profiller oluşturmak, bireyleri engelleyerek dışlamak veya bireylerin özel hayatı ile ilgili bilgileri çok sayıda insanla paylaşmak amacıyla kullanmaktadır. Bhat (2008) sohbet odalarında meydana gelen, mağdurun rızası dışında cinsel hayatı hakkında açıkça konuşulması, mağdurun düşünce ve duygularına saldırılması ve mağdurun utandırılması siber zorbalık olaylarına örnek olduğunu ifade etmiştir. Patchin ve Hinduja, (2006)'ya göre sohbet odaları,

kullanıcılarının kimliğini gizleyebildiklerinden özellikle çocuklar ve ergenler açısından tehlikelidir. Bhat (2008) siber zorbaların, sınıf arkadaşlarının görünüşü, zekâsı, sağlığı ve cinsel tercihleri hakkındaki yorumları bloglar aracılığıyla yayınladıklarını belirtmiştir. Anket siteleri, kullanıcılarına, bazı bireyleri belli konuda değerlendirmek amacıyla anketler oluşturma fırsatı sağlamaktadır. Bu tür web sitelerini, siber zorbalar sınıfın en çirkini kim, sınıfın en şişkosu kim, sınıfın en tembeli kim tarzında oylamalar oluşturmak için kullanmaktadır (Wikipedia, 2013).

2.3.1.1. Siber Zorbalığın Nedenleri

Raskauskas ve Stoltz (2007) tarafından çevresindekilere siber zorbalık yaptığı tespit edilen öğrencilerle yapılan araştırma sonucuna göre; siber zorbaların % 38'i eğlence, % 25'i intikam, % 6'sı kendisini iyi hissetmek için siber zorbalık yaptığını ve % 31'i bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Mishna, McLuckie ve Saini (2009) tarafından yapılan araştırmada katılımcılar, gençlerin bilişim ve iletişim teknolojilerine ulaşma fırsatının artmasını ve siber zorbalıkta zorbanın kimliğini rahatça gizleyebilmesini siber zorbalığın yaygınlaşmasının en önemli nedenleri olarak belirtmişlerdir.

Kowalski, Limber ve Agatston (2008) yaptıkları çalışmada, gençleri siber zorbalık yapmaya iten nedenleri ise şu şekilde sıralamaktadır:

- ✓ Siber zorbalık aracılığıyla başkalarını kontrol etme,
- ✓ Gerçek yaşamda yapamadığı saldırganlık içeren hayallerini sanal ortamda yapma isteği,
- ✓ Kendisine kötülük yapan kişilerden sanal ortamda intikam alma isteği,
- ✓ Sert ve soğukkanlı görünme arzusu,
- ✓ Siber zorbalıkta yakalanma riskinin diğer zorbalık türlerine göre daha az olması,
- ✓ Siber zorbalıkta gerçek kimliğin gizlenebilmesi ve mağdurla gerçek yaşamda görüşme zorunluluğunun olmaması.

Siber ortamda zorba ya da mağdur olunmaması için birtakım önlemler alınabilmektedir.

2.3.2. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık

Bayezid (2000)'e göre duyarlılık, tehdit edici uyarılardan uzak durma ve karşılaşmaktan sakınma davranışıdır. Campbell (2005)'e göre, siber zorbalık eylemlerinin etkilerine maruz kalınmaması ya da en az seviyeye indirilebilmesi için internet ve bilgisayar kullanıcılarının, bu etkilerin farkında olması ve bunlara karşı tedbir alması siber duyarlılık olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca bu eylemi önleme konusunda öncelikle bireylerin sorunun farkında olması olduğundan, bunu tehdit olarak algılayan bireylerde duyarlılık durumunun gözlenmesi beklenebileceğini belirtmektedir. Tanrikulu, Kınay ve Arıcak (2011) siber zorbalık duyarlılığını, internet, cep telefonu gibi siber araçların kullanımında zorbaca davranışlara maruz kalmaya sebep olabilecek davranışlardan uzak durma, tehditlerin varlığından haberdar olma ve tedbir alma, tehdit oluşturabilecek uyarıcılara karşı dikkatli olma şeklinde ifade etmiştir.

Memduhoğlu ve Taştan (2007) siber zorba davranışlarla ilgili, siber zorbalığın mağdurları, siber zorbaca davranışta bulunanlar ve potansiyel mağdurlar olmak üzere üç farklı kesim olduğunu belirtmektedirler. Liao, Khoo ve Ang, (2008), siber zorbalığa uğramış yeni mağdurların oluşmaması için, siber zorba davranışların neler olduğu, hangi davranışların siber zorbalığa neden olabileceği konularında bilgilendirme ve farkındalık oluşturmanın gerektiğini belirtmektedirler. Campbell (2005)'a göre, siber zorbalık eylemini önleme konusunda öncelikle bireylerin sorunun farkında olması gerekmektedir. Hinduja ve Patchin (2010) ise bu konuda, bireylerin interneti doğru kullanımı konusunda eğitilmesinin önemli olduğunu belirtmektedirler.

Ayas ve Horzum (2011), öğretmenlerin sanal zorbalığın ne olduğunu, olası sonuçlarını ve siber zorbalığı önleme yollarını bilmelerinin yani siber zorbalık ile ilgili algılarının yüksek olmasının önemli olduğunu belirtmektedirler. Gezgin ve Çuhadar (2012) yaptıkları çalışmada, siber zorbalığa ilişkin bireysel ve toplumsal bir farkındalık oluşturulması, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerini yoğun bir biçimde kullanan genç bireyler için siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyinin artırılmasının problemin çözümünde önemli bir işlem olduğunu belirtmişlerdir. Aynı çalışmada bilişim teknolojileri öğretmeni olacak olan adaylara; siber zorbalığın önlenmesi, öğrenci, öğretmen ve ailelerin siber zorbalık ile ilgili duyarlılık düzeylerini artırılması konularında önemli görevler düştüğünü ifade etmişlerdir.

Ayas ve Horzum (2010), geleneksel zorbalıkta kurban zorbalığın gerçekleştiği ortamdan ayrıldığında zorbalıktan kurtulurken siber zorbalıkta kurbanın zorbalık eylemlerinden kurtulabileceği bir alanın bulunmadığını belirtmektedirler. Çivilidağ ve Cooper (2013) yaptıkları çalışma sonucu elde ettikleri bulgular doğrultusunda, ortaokul ve liselerdeki ergenlere yönelik siber zorba davranışlar hakkında bilgilendirici ve önleyici çalışmaların rehberlik çalışmaları kapsamına alınabileceğini ve bu konu hakkında okuldaki psikolojik danışmanlar tarafından öğretmenlere, velilere yönelik müşavirlik çalışmalarının yapılabileceğini belirtmişlerdir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde internet bağımlılığı, sosyal değerler ve siber duyarlılık üzerine yapılmış olan araştırmalar incelenmiştir.

2.4.1. İnternet Bağımlılığı İle İlgili Araştırmalar

Konu ilgili çalışmalar incelendiğinde internet bağımlılığının, çok farklı boyutlarda ele alındığı görülmektedir. Ayrıca yurtdışında internet bağımlılığı üzerine yapılan çalışmaların 1990'lı yıllarda başladığı, ülkemizde ise çalışmalara 2000'li yıllardan sonra ağırlık verildiği görülmektedir.

İnternetin bağımlılığına yönelik ilk deneysel çalışmalar Young (1996) tarafından gerçekleştirilmiştir. Young (1996), internetin yanlış kullanımının birçok problemle ilişkisini inceleyerek, internetin bağımlılık yaratabileceğini sorgulamış, bu noktadan hareketle, patolojik kumar oynama kriterlerini internet kullanımı için adapte ederek, 8 maddeden oluşan tanı ölçütlerini geliştirmiştir. Bu ölçütlerden en az beş tanesine “evet” yanıtı veren katılımcılar “internet bağımlısı” olarak nitelendirilebilmektedir. Araştırmada varılan sonuçlar; internetteki etkileşim fonksiyonu arttıkça bağımlılık da artmakta, internet bağımlısı olmayan kullanıcılar internet kullanımından dolayı daha az olumsuz etkilenmekte, internet bağımlısı olanlar ise ailevi, sağlık, mesleki, sosyal ve maddi açıdan hayatlarının birçok alanında zarar görmektedir.

Bayraktar (2001) Kıbrıs'ta 12-17 yaş aralığındaki gençlerle yapmış olduğu çalışmada, internetin ergen gelişimindeki rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmada İnternet Bağımlılık Ölçeği, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ve Saldırganlık

Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda internetin çoğunlukla erkek tarafından kullanıldığını ve sosyo-ekonomik düzey arttıkça internet kullanımının da arttığını tespit etmiştir. İnternet kullanan ergenlerin, interneti çoğunlukla eğlence ve iletişim amaçlı kullandığı, internette yaptıkları sohbet sırasında çoğunlukla kendilerini olduğundan farklı gösterdikleri, karşısındaki kişilere genellikle güvenmedikleri ve dostluk kurmadıkları saptamıştır. Araştırmada internette çoğunlukla şiddet içerikli oyunların oynandığı ve bu oyunları oynamanın anti-sosyal saldırganlık ve kendine dönük saldırganlıkla ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmada internet kullanan ergenlerin % 1,1'inin patolojik internet kullanıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Anderson (2001) tarafından, internet bağımlılığını incelemek üzere Avrupa ve Amerika'da öğrenim gören ve erkek-bayan sayıları eşit 1302 kolej öğrencisiyle bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda “bağımlı” ve “bağımlı olmayan” şeklinde gruplandırılan öğrencilerin %8,1'inin internet bağımlısı olduğunu ve %91,9'unun internet bağımlısı olmadığını tespit etmiştir. Ayrıca internet bağımlısı olan öğrencilerin %87,7'sinin erkek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bölükbaş (2003) çalışmasında, internet kullanımının sosyal ilişkilere etkisini, internet kullanıcılarının sosyo-kültürel yapılarını ve internet kafelerin özelliklerini belirlemeyi amaçlamış olup sonuç olarak, internet kafe kullanıcılarının bağımlılık ve sosyal izolasyon düzeylerinin; yaş, medeni durum, öğrenim durumu, baba mesleği, aylık gelir durumu, interneti kullanma sıklığı gibi değişkenlere bağlı olarak farklılaştığını tespit etmiştir.

Whang, Lee ve Chang (2003) tarafından, Kore'de yaşayan 13,588 internet kullanıcısına Young'un hazırlamış olduğu internet bağımlılığı ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre: katılımcıların %3,5'i internet bağımlısı, %18,4'ünün muhtemel bağımlı ve %78,1'inin internet bağımlısı olmadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca internet bağımlılığı puanlarının artmasıyla sosyal davranışların bozulması arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Esen (2007) çalışmasında, akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin, internet bağımlılığını ne derece yordadığını incelemek üzere 15-17 yaş aralığında 479 lise öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Çalışmasının sonucunda akran baskısının, internet bağımlılığını pozitif yönde anlamlı olarak yordadığını,

algılanan aile ve öğretmen desteğinin ise negatif yönde anlamlı olarak yordadığını; bu değişkenlerin internet bağımlılığının % 33'ünü açıkladığını tespit etmiştir.

Yang ve Tung (2007) tarafından, Tayvan'da öğrenim gören 1708 lise öğrencisine Young'un hazırlamış olduğu internet bağımlılığı ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin %13,8'inin internet bağımlısı olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca erkeklerin bayanlara göre, internet kullanım süresi fazla olanların düşük olanlara göre ve meslek lisesi öğrencilerinin normal lise öğrencilerine göre internet bağımlısı olma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kurtaran (2008) tarafından, internet bağımlılığını yordayan değişkenlerin incelenmesi amacıyla Mersin ilinde 650 lise öğrencisi üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda internet bağımlılığını; benlik saygısının negatif yönde, yalnızlığın ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığını, ancak depresyonun istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yordamadığını tespit etmiştir.

Taçyıldız (2010), 3600 lise öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada, sosyal destek, iletişim becerisi, akademik başarı puanlarının ve cinsiyetin, internet bağımlılığı düzeylerini yordama gücünü tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonucu, aileden alınan sosyal destek ve arkadaşan alınan sosyal destek ile; iletişim becerisi, akademik başarı ve cinsiyetin internet bağımlılığını yordama gücünün yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Toraman (2013), ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve sosyal ağ kullanım düzeylerinin akademik başarıya etkisinin belirlenmesi amacıyla yaptığı araştırmaya 664 kız ve 638 erkek öğrenci katılmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla internet bağımlılığı düzeylerinin daha yüksek olduğu, internet bağımlılığı düzeyi arttıkça akademik başarı seviyesinin düştüğü fakat sosyal ağ kullanım düzeyinin akademik başarıyı etkilemediğini tespit etmiştir. Araştırmanın sonucunda, Türkiye'de ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin internet bağımlılığı seviyesinin ortalama düzeyde ancak problemlili davranışlar seviyesine yakın bir düzeyde olduğunu tespit etmiştir.

Ayas ve Horzum (2013) tarafından, ilköğretim öğrencilerinin ailelerinin internet tutumunu belirlemek ve öğrencilerin aile internet tutumu ve internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere yapılan araştırmaya 407 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda; 214 ailenin ihmalkâr internet tutumuna, 96 öğrencinin ailesinin müsamahakâr internet tutumuna, 83 öğrencinin

ailesinin demokratik internet tutumuna ve 14 öğrencinin ailesinin otoriter internet tutumuna sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma sonucunda internet bağımlılığında, ihmalkâr internet tutumuna sahip olan ailelerin önemli bir faktör olduğunu tespit etmişlerdir.

Doğan (2013) tarafından, internet bağımlılığı yaygınlığını tespit etmek üzere İzmir ilinde yaşayan 12-18 yaş aralığındaki 546 öğrenciyle yapılan çalışma sonucu: öğrencilerden %48,9'u bağımlı olmayan, 38,5'i risk grubunda olan ve 12,6'sı bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, annesi çalışmayanların annesi çalışanlara göre, internet kullanım süresi çok olanların az olanlara göre internet bağımlılığı durumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak internet bağımlılığı ile anne-baba eğitim seviyesi, gelir seviyesi ve internet bağlantısına sahip olma arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilememiştir.

Şahin (2014) tarafından, ergenlik problemleri ve baş etme yöntemleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek üzere 518 lise öğrencisiyle yapılan çalışma sonucu: öğrencilerden %76,6'sı bağımlı olmayan, %20,1'i muhtemel bağımlı ve %3,3'ü bağımlı olduğunu tespit etmiştir. İnternet bağımlılığıyla öğrencilerin demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiş ancak internet kullanım süresinin artmasıyla internet bağımlılığının da arttığını tespit etmiştir.

Eftekin (2015) tarafından, ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere 343 lise öğrenciyle yapılan çalışma sonucu: öğrencilerin %58,9'u bağımlı olmayan, 31,4'ü sınırlı bağımlı ve 9,6'sı bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada internet bağımlılığıyla cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiş ancak anne-baba eğitim durumu, aylık gelir, evde internet bağlantısının olup olmaması ve internete nereden bağlandığıyla ilgili değişkenler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

2.4.2. Sosyal Değerler İle İlgili Araştırmalar

Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı” adlı araştırmada, öğretmenlerin değer yönelimleri, örneklem çekirdek ya da geniş aile tercihi ve yüksek ya da düşük düzey dinsel yönelim gruplarına ayrılarak incelenmiştir. Çekirdek aile tercihinde bulunan öğretmenlerin geniş aile tercihi olan öğretmenlere göre yeniliğe açık olma değerlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada, dinsel yönelim grupları birbirleri ile

karşılaştırıldığında, düşük dinsel yönelim grubunun diğerine göre yeniliğe açık olma değerlerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Dilmaç (2007) tarafından yapılan “Bir Grup Fen Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması” adlı doktora tezi çalışmasında fen lisesi öğrencilerine uygulanan insani değerler eğitimi programının öğrencilerin değerleri kazanmasında etkisinin ortaya çıkarılması amacıyla tarafsız olarak 15’er kişiden oluşan deney ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney grubunda yer alan 15 öğrenciye haftada 2 oturum olmak üzere toplam 14 oturum süren İnsani Değerler Eğitimi Programı verilmiştir. Kontrol grubuna ise herhangi bir eğitim verilmemiştir. İnsani Değerler Eğitimi programı çalışmasından elde edilen bulgular ışığında yorumlar yapılmış ve programın, ortaöğretim öğrencilerinin değer kazanım düzeylerinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İşçan (2007) tarafından; ilköğretim düzeyinde, evrensellik ve iyilikseverlik değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisinin saptanması amacıyla “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği” adlı doktora tez çalışması yapılmıştır. Araştırmada tarafsız olarak belirlenen deney ve kontrol gruplarından deney grubunda, çeşitli derslerle bütünleştirilerek oluşturulan değerler eğitimi programı 17 hafta boyunca uygulanmıştır. Bazı derslerle bütünleştirilerek değerler eğitiminin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin, değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyleri, kontrol grubundaki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Deney grubundaki öğrencilerin duyuşsal özelliklere ilişkin puanları ile kontrol grubundaki öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca araştırmada değerler eğitimi programı uygulamasına katılan kız öğrenciler, bilişsel davranışlar ve değerleri gösterme düzeyleri bakımından, erkek öğrencilere göre daha başarılı olmuşlardır.

Ulusoy (2007) tarafından; lise öğrencilerinin geleneksel ve demokratik değerlere yönelik tutumlarının ve görüşlerinin cinsiyete, sınıf düzeylerine ve okullara göre değişip değişmediğinin tespit edilmesi amacıyla “Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi” adlı doktora tezi hazırlanmıştır. Çalışmada kapsamında geleneksel ve demokratik değer ölçeği hazırlanmış ve hazırlanan bu ölçekle

öğrenci görüşleri alınmıştır. Araştırma sonucu; okullarda demokratik değerlere geleneksel değerlerden daha fazla önem verildiği, kız öğrencilerin demokratik değerlere; erkek öğrencilerin geleneksel değerlere daha fazla katılım gösterdiği, 1. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflardaki öğrencilere göre değer ifadelerine olumlu yönde daha fazla katılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Keskin (2008) tarafından, Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitiminin tarihsel gelişiminin ve yayınlanan son iki program temel alınarak bugünkü durumun ortaya konması amacıyla “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması” adlı doktora tezi hazırlanmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı çalışma sonucu; kızların değerlere sahip olma düzeyin erkeklerden daha yüksek olduğu, ailenin sosyo-ekonomik durumu arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Fidan (2009) tarafından Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin değer öğretimi hakkındaki görüşleri belirlemek üzere “Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri” adlı araştırmaya Sınıf öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan 206 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucu; öğretmen adaylarının değerler ve değer eğitimi konusunda eğitim almadıkları ve gerekli bilgilere sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğu; bireylerin değere verdikleri anlamların farklı olduğunu ve sorunlar yaşandığını, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını ifade etmişlerdir.

Bolat (2011) tarafından, Gazi Üniversitesi meslek yüksekokulu öğrencilerinin sosyal değerlere bakışlarının incelendiği araştırmaya 835’i erkek olmak üzere toplam 1522 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal değerlerin içerisinde yer alan değerlere verdikleri önem sıralaması: dini değerler, geleneksel değerler, aile değerleri, bilimsel değerler, çalışma-iş değerleri ve siyasi değerler şeklinde olmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan kız öğrencilerin, din, aile, geleneksel ve çalışma-iş değerlerine ilişkin puanlarının erkek öğrencilerin puanlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak siyasi ve bilimsel değerlere ilişkin puanlarda cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan ve Soylu (2014) tarafından, eğitim fakültesi öğrencilerinin benimsedikleri temel insani değerler üzerine yapılan araştırmaya 360'ı kız olmak üzere toplam 488 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin; kurallara uyum, yardımseverlik, gelenek, evrensellik, öz benlik, başarı ve güven konularında verdikleri cevaplarda “genellikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinde yığılma olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin benimsedikleri insani değerlerde cinsiyet, öğrenim türü ve sınıf açısından anlamlı bir farklılığın olmadığını belirlemişlerdir.

2.4.3. Siber Zorbalık ve Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık İle İlgili Araştırmalar

Patchin ve Hinduja (2006) çalışmalarında öğrencilerin %11'inin siber zorbalık yaptığını, %29'unun siber zorbalığa maruz kaldığını, %47'sinde siber zorbalığa şahit olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca araştırmada siber zorbalık davranışlarının; chat odaları, mesaj yazma ve e-mail yoluyla yapıldığını tespit etmiştir.

Li (2007), siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilgili Kanada ve Çin'de yaptığı çalışmada toplam 461 ortaokul öğrencisine kendi tasarlamış olduğu, siber zorbalıkla ilgili deneyimlerinin sorgulandığı bir anket uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda; öğrencilerin %29'unun siber kurbanı olduğunu ve %18'inin siber zorba olduklarını saptamıştır. Ayrıca siber zorbalık ve siber mağduriyetin öğrencilerin akademik başarısını etkilemediğini belirtmiştir.

Erdur, Baker ve Kavşut (2007) yaptıkları çalışma sonucunda 14-19 yaşındaki öğrencilerin %28'inin siber zorbalık yaptığını, %30'unun da siber zorbalığa maruz kaldığını ortaya çıkartmıştır. Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaptıklarını ve siber zorbalığa daha fazla maruz kaldıklarını tespit etmiştir. Ayrıca internet üzerinden iletişimin kullanımı ile siber zorba ya da mağdur olma arasında pozitif yönde ilişkinin olduğunu ancak okul türü, ailenin ekonomik geliri, yaş ve sınıf değişkenlerinin siber zorba veya siber mağdur olma ile ilişkili olmadığını tespit etmiştir.

Topçu (2008) siber zorbalık ve empati düzeyi arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyete bağlı olarak incelenmesi amacıyla 13-21 yaş aralığındaki kişi ile yapmış olduğu çalışma sonucu; ergenlerin %55,2'sinin geleneksel zorbalık, %47,6'sının siber

zorbalık yaptığını tespit etmiştir. Ayrıca erkeklerin kızlara göre daha sık geleneksel ve siber zorbalık yaptıklarını tespit etmiştir.

Arıca (2009), siber zorbalık ile psikiyatrik belirtiler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla 695 üniversite öğrencisiyle yapmış olduğu araştırma sonucu; öğrencilerin %19,7'sinin hayatında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, %54,4'ünün ise en az bir kez siber mağdur olduklarını tespit etmiştir. Erkeklerin kızlara göre daha fazla zorbalık eylemlerine karıştıklarını ve olası bir siber zorbalık eylemine daha yatkın olduklarını tespit etmiştir.

Dilmaç (2009)'ın psikolojik ihtiyaçlar ile siber zorbalıklar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 666 üniversite öğrencisiyle yapmış olduğu araştırma sonucu üniversite öğrencilerinin %22,5'inin en az bir kere siber zorbalık yaptıklarını, %55,3'ünün ise hayatlarında en az bir kere siber zorbalığa maruz kaldıklarını tespit etmiştir. Ayrıca erkeklerin kızlara göre daha fazla siber zorbalık yaptığını ve kızların erkeklere oranla daha fazla siber mağdur olduklarını tespit etmiştir.

Özdemir ve Akar (2011) tarafından lise öğrencilerinin siber zorbalıkla karşılaşma durumları ve siber zorbalığın yaşandığı ortamların incelendiği araştırmada, Ankara ve İstanbul'dan rasgele seçilen 336 lise öğrencisinin görüşlerini değerlendirmiştir. Araştırma sonucu; erkek öğrencilerle kız öğrenciler arasında siber mağdur olma açısından bir fark olmadığı ancak erkek öğrencilerin daha çok siber zorbalık yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Sınıf ve yaş düzeyleri açısından siber zorbalık davranışı farklılık göstermemektedir. Ayrıca siber zorbalığın en çok yapıldığı ortamın sosyal paylaşım siteleri ve cep telefonları olduğunu tespit etmiştir.

Eroğlu (2011)'nin Sakarya Üniversitesi öğrencisi olan 505 kişi ile yaptığı çalışma sonucu; riskli internet davranışlarının siber zorbalıkla ilişkili davranışları arttırdığını tespit etmiştir. Ayrıca aile desteği ve erdem gibi içsel öz-değer alanlarının siber zorbalıkla ilişkili davranışları negatif yönde etkilediğini; rekabet, onay alma ve akademik yeterlilik gibi dışsal öz-değer alanlarının ise siber zorbalıkla ilişkili davranışları pozitif yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Gezgin ve Çuhadar (2012) "Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği"nin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde eğitim gören 162 öğrenciye uygulandığı çalışma sonucunda; bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının yüksek olduğunu ve kız

öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Serin (2012) yaptığı çalışma sonucu; ilköğretim öğrencilerinin %9'unun siber zorbalık yaptıkları, %12'sinin siber mağdur oldukları ve %5'inin ise hem siber zorba hem de siber mağdur olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca okul yöneticilerinin %52'sinin, öğretmenlerin %65'inin siber zorbalığı önlemeye yönelik herhangi bir çalışma yapmadıklarını belirlemiştir.

Ayas ve Horzum (2012) tarafından “Sanal Zorba ve Mağdur Anketi” nin 413 ilköğretim ikinci kademe öğrencisine uygulanması sonucu; öğrencilerin % 18,6'sının siber zorbalığa maruz kaldığı, % 11,6'sının ise siber zorbalık davranışları gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca 8. sınıf öğrencilerinin 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha fazla siber zorbalık yaptığını, bunun yanında 6. sınıf öğrencilerinin de daha fazla siber zorbalık mağduru olduklarını tespit etmiştir.

Türkoğlu (2013) tarafından, ergenlerin problemlili internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışma sonucu; internet bağımlılığı ve siber zorbalık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin problemlili internet kullanımları ile; cinsiyet, sınıf seviyesi, kendine ait bilgisayara sahip olma, günlük internet kullanım süresi değişkenleri arasında anlamlı farklılığın olduğunu; ancak yaş, okul türü, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, kendine ait odaya sahip olma, evde bilgisayara sahip olma ve interneti kullanmaya başlama değişkenleri ile problemlili internet kullanımı arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir.

Özdemir (2015) tarafından, ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin, anne-baba ve akran ilişkilerine göre incelenmesi üzerine yapılan araştırmaya 207'si erkek toplam 489 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre: erkeklerin kızlara göre daha fazla siber zorbalık yaptığı ancak siber mağdur olma durumu açısından cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ergenlerin anne-babalarıyla olan ilişkilerinin yüksek olmasıyla siber zorba ve mağdur olma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM - III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme; kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve sosyal değerlerinin incelendiği bu çalışmada nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır ve ilişkisel tarama modelini içeren bir çalışmadır.

Karasar (2011) tarama modelini, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumun, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olduğunu ve ilişkisel tarama modelinin de iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçladığını ifade etmektedir.

3.2. Evren Örnekleme

Araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılında farklı illerde öğrenim gören lise öğrencileri oluştururken, bu evrendeki anadolu lisesi, anadolu imam hatip lisesi ve meslek lisesi öğrencileri alt tabakayı oluşturmuştur. Farklı lise türlerinin evrendeki oranına göre belirlenen 774 öğrenci araştırmanın örnekleme içinde yer almıştır. Bu çalışmada ergenlerin internet bağımlılığı ve siber duyarlılık durumlarının sahip oldukları sosyal değerler açısından incelenirken, liseler kendi içinde gruplara (anadolu, meslek, imam hatip) ayrıldığı için olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme; sınırları saptanmış bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılır. Burada önemli olan, evren içindeki alt tabakaların varlığından yola çıkarak evren üzerinde çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Örnekleme giren öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet, sınıf, ailenin gelir durumu, velilerin eğitim seviyesi vb...) Tablo 3.1. de görülmektedir.

Tablo 3.1. Örnekleme Giren Öğrencilerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kız	419	54,13
	Erkek	355	45,87
	Toplam	774	100
Sınıf	9. Sınıf	244	31,52
	10. Sınıf	240	31,01
	11. Sınıf	138	17,83
	12. Sınıf	152	19,64
	Toplam	774	100
İkamet	İl ve İlçe Merkezi	374	48,32
	Köy ve Kasaba	400	51,68
	Toplam	774	100
Ailenin Gelir Durumu	0-1500	330	42,64
	1500-3000	291	37,60
	3000 ve üzeri	153	19,77
	Toplam	774	100
Aile İle Birlikte ya da Ayrı Yaşama Durumu	Birlikte	615	79,46
	Ayrı	159	20,54
	Toplam	774	100
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	613	79,20
	Ortaokul ve üzeri	161	20,80
	Toplam	774	100
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	400	51,68
	Ortaokul	175	22,61
	Lise ve üzeri	199	25,71
	Toplam	774	100
İnternet Bağlantısı	Var	390	50,39
	Yok	384	49,61
	Toplam	774	100
Haftada Kullanılan İnternet Süresi	0-9 Saat	640	82,69
	10 Saat ve Üzeri	134	17,31
	Toplam	774	100
Okul Türü	Meslek Liseleri	282	36,40
	Anadolu Liseleri	294	38,00
	Anadolu İHL	198	25,60

Tablo-3.1.'e bakıldığında cinsiyet açısından örnekleme giren öğrencilerin % 54,13'ünü kız, %45,87'sini erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında ise örnekleme giren öğrencilerin, %31,52'sini 9. sınıf, %31,01'ini 10. sınıf, %17,83'ünü 11. sınıf ve % 19,64'ünü 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Öğrencilerin ikamet ettikleri yerleşim yerleri açısından bakıldığında örnekleme giren öğrencilerin, %48,32'sini il ve ilçe merkezinde, %51,68'ini köyde ve kasabada ikamet eden öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrenci ailelerinin gelir durumları açısından bakıldığında örnekleme giren öğrencilerin, %42,64'ü 0-1500 TL arasında, %37,60'ı 1500-3000 TL arasında ve %19,77'si 3000 ve üzeri geliri olan öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin aileleriyle yaşama durumları açısından bakıldığında ise örnekleme giren öğrencilerin, % 79,46'sı ailesiyle birlikte yaşayan, %20,54'ü ailesinden ayrı (yurttan ya da akraba yanında) yaşayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumları açısından bakıldığında örnekleme giren öğrencilerin annelerinin; %79,20'si ilkököl, %20,80'inin ortaokul ve üzeri mezun olduğu, babalarının eğitim durumları açısından bakıldığında ise babalarının; %51,68'i ilkököl, %22,61'i ortaokul, %25,71'i lise ve üzeri mezunu olan öğrencilerden oluşmaktadır.

Öğrencilerin kaldıkları yerlerde internet bağlantısı olup olmadığı açısından bakıldığında örnekleme giren öğrencilerin, %50,39'u kaldıkları yerde internet bağlantısı olan ve %49,61'i kaldıkları yerde internet bağlantısı olmayan öğrencilerden oluşmaktadır. Ayrıca öğrencilerin haftada kullandıkları internet süresi açısından bakıldığında örnekleme giren öğrencilerin, %82,69'u 0-9 saat arası, %17,31'i 10 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilerden oluşmaktadır.

Örnekleme giren öğrencilerin %36,40'ı (282) meslek lisesi, %38,00'i (294) Anadolu lisesi ve %25,60'ı (198) Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Ancak diğer okul türleri çok yaygın olmamasından dolayı örnekleme alınmamıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğrencilerin internet bağımlılık düzeyini belirlemek için, Young (1996) tarafından hazırlanan ve Bayraktar (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan “İnternet Bağımlılık Ölçeği”; sahip oldukları sosyal değerleri belirlemek için Dilmaç (2007) tarafından hazırlanan “İnsani Değerler Ölçeği”; siber zorbalıklara karşı olan duyarlılıklarını ölçmek için Tanrikulu ve diğerleri (2011) tarafından hazırlanan “Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Öğrencilerin demografik özelliklerini (cinsiyet, sınıf, ailenin gelir durumu, velilerin eğitim seviyesi vb...) belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. İnternet Bağımlılık Ölçeği

Young (1996) tarafından Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'ndan (DSM-IV) “Patalojik Kumar Oynama” ölçütlerinin uyarlanmasıyla geliştirilen “Tanı Ölçeği” geliştirilerek 20 sorudan oluşan “İnternet Bağımlılık Ölçeği” hazırlanmıştır. Young (1996) tarafından geliştirilen “İnternet Bağımlılık Ölçeği” Bayraktar (2001)'ın çalışmaları neticesinde Türkçeye çevrilmiştir. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi Psikoloji Anabilim dalındaki beş öğretim görevlisi tarafından incelenerek anlam bütünlüğu bozulmadan uyarlama işlemi tamamlanmıştır. Bireylerin kendi başlarına bağımlılık düzeylerini ölçebilmelerine olanak sağlayan bir test türüdür. Likert tipi bir ölçek olan İnternet Bağımlılık Ölçeği'nde katılımcılardan “Hiçbir Zaman”, “Nadiren”, “Arada sırada”, “Çoğunlukla”, “Çok sık” ve “Devamlı” seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0,1,2,3,4 ve 5 puan verilmektedir. 80 ve üzeri puan alanlar “İnternet bağımlısı” olarak tanımlanmaktadır. 50–79 puan arası alanlar “Sınırlı İnternet Bağımlılığı Belirtisi Gösterenler”, 50 puan ve altı alanlar “İnternet Bağımlılığı Belirtisi Göstermeyenler” olarak tanımlanmıştır (Bayraktar, 2001).

Bayraktar (2001) tarafından testin Türkiye'de geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış olup; Croanbach Alpha değeri 0,91, Spearman–Brown değeri 0,87 olarak hesaplanmış ve testin güvenilir olduğu kanaatine varılmıştır. Bu çalışmada ise Croanbach Alpha değeri 0,92 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ)

Bu araştırmada öğrencilerin insani değerlerini tespit etmek için, Dilmaç (2007) tarafından lise düzeyindeki ergenler için geliştirilen “İnsani Değerler Ölçeği” (İDÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek 6 boyuttan ve 42 kriterden oluşmaktadır. Bu boyutlar; sorumluluk (7 madde), dostluk (7 madde), barışçı olma (7 madde), saygı (7 madde), hoşgörü (7 madde), dürüstlük (7 madde) kavramlarından oluşmaktadır. Likert tipi olan bu ölçekte maddeler A (Hiçbir zaman), B (Nadiren), C (Ara sıra), D (Sık sık), E (Her zaman), şeklinde 5 basamaktan oluşmaktadır. Bu maddeler A: 1, B: 2, C: 3, D: 4, E: 5 şeklinde puanlanmaktadır. Toplam puana göre değerlendirme yapılmakta olup, puanların artması bireylerin insani değerlere sahip olma durumlarının yüksek, puanların azalması bireylerin insani değerlere sahip olma durumlarının düşük olduğu göstermektedir. (Dilmaç 2007)

Dilmaç (2007) tarafından İnsani Değerler Ölçeğinin güvenirlik çalışması için Cronbach Alpha (İç Tutarlılık Katsayısı) hesaplanmış olup; 7’şer maddeden oluşan alt ölçeklerden; “Sorumluluk” alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: 0.73, “Dostluk/Arkadaşlık” alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: 0.69, “Barışçı Olma” alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: 0.65, “Saygı” alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: 0.67, “Dürüstlük” alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: 0.69, “Hoşgörü” alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: 0.70 olarak bulunmuştur. Ayrıca 42 maddelik tüm ölçek için iç tutarlılık katsayısı ise alfa: 0,92 bulunmuştur. Bu kararlılık katsayıları “Sorumluluk” için 0,73, “Dostluk/Arkadaşlık” için 0,91, “Barışçı Olma” için 0,80, “Saygı” için 0,88, “Dürüstlük” için 0,75, “Hoşgörü” için 0,79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümü için kararlılık katsayısı 0,87 bulunmuştur. (Dilmaç 2007). Bu çalışmada ise ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha değeri 0,85 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği

Araştırmanın bu kısmında veriler Tanrikulu ve diğerleri (2011) tarafından geliştirilen, “Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçek, 14 maddeden oluşmakta olup üçlü (Evet, Bazen, Hayır) seçenekler üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçeğin puanlanması, hayır=1, bazen=2 ve evet=3 şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan ise 42’dir. Ölçekten alınan

puanın yüksekliği siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın yüksek olduğunu, alınan puan düşük olması siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın düşük olduğunu göstermektedir. Ölçek tek faktörden oluşmaktadır ve bu tek faktör toplam varyansın % 27.70'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri 0.31 ile 0.73 arasında değişmektedir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach's Alfa katsayısı 0.79 olarak; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0.66 olarak bulunmuştur (Tanrıku ve diğerleri 2011). Bu çalışmada ise ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha değeri 0,86 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan örneklem grubuna, diğer üç ölçekle birlikte öğrencilerin demografik özelliklerini (cinsiyet, sınıf, ailenin gelir durumu, velilerin eğitim seviyesi vb...) tespit etmek ve gerekli durumlarda diğer ölçeklerden elde edilen verilerle karşılaştırmak için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulanma işlemi 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilk yarıyılın sonuna doğru gerçekleştirilmiştir. Uygulamaların büyük bir kısmı araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bazı durumlarda uygulamanın gerçekleştiği okullardaki öğretmen ve idarecilerden yardım alınmıştır. Uygulamalar Konya, Burdur, Elazığ, Malatya ve Giresun illerindeki ortaöğretim kurumlarında gerçekleştirilmiştir. Tüm ölçekleri cevaplandırma süresi yaklaşık olarak 30-35 dakikayı almıştır. Uygulama yönergesinin standart bir şekilde öğrencilere iletilmesine ve uygulamayı olumsuz etkileyecek koşulların ortadan kaldırılmasına çaba gösterilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmayla ilgili veri toplama araçları uygulandıktan sonra, her bir veri seti araştırmacı tarafından tek tek kontrol edilerek, veriler kod yönergesine göre kodlandıktan sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan

veriler çeşitli kategorilere göre işlenmiş ve Microsoft Excel ve “SPSS” paket programının 21.0 sürümü kullanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır.

Bu süreçte öncelikle verilerin girilmesi sırasında istemeyerek oluşabilecek herhangi bir hatanın olup olmadığını kontrol etmek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet, sınıf, ikamet yerleri, gelir durumları, anne-baba eğitim düzeyi, internet bağlantısına sahip olma ve internetin kullanım süresi) için yüzdeler ve frekans tablosu oluşturulmuştur. İnternet bağımlılığı, insani değerler ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeklerinden alınan puanlar SPSS’e girildikten sonra merkezi eğilim ölçülerinden aritmetik ortalaması ve standart sapması belirlenmiş ve puanlar ölçek yönergesinde belirtildiği şekilde kodlanmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığına bakılmış ve bu amaçla bağımlı değişkenlerin tahmin edilmesini sağlayan ve değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçen Çoklu Regresyon Analizinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin internet bağımlılığı, insani değerler ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeklerindeki puan ortalamalarının cinsiyet, ikamet yeri, aile ile birlikte yaşama durumu, anne eğitim düzeyi, internet bağlantısına sahip olma ve haftada kullanılan internet süreleri açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Öğrencilerin internet bağımlılığı, insani değerler ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeklerindeki puan ortalamalarının okul türü, sınıf, gelir durumu, baba eğitim düzeyi açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmıştır. Farklılaşmaları tespit etmek amacıyla ise Scheffe testi yapılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

Verilerin analizinde ölçek türlerine göre aşağıdaki değerlendirme tabloları dikkate alınmıştır.

Tablo 3.2. İnternet Bağımlılık Ölçeği Değerlendirme Tablosu

Ölçekten Alınabilecek Minimum Puan	Ölçekten Alınabilecek Maksimum Puan	Ölçekten Elde Edilen Toplam Puan	Durum Değerlendirmesi
0	100	0 - 50 Puan	İnternet Bağımlılığı Belirtisi Göstermeyenler
		51 - 79 Puan	Sınırlı İnternet Bağımlılığı Belirtisi Gösterenler
		80 ve Üzeri Puan	İnternet Bağımlısı

İnternet Bağımlılık Ölçeği toplam 20 maddeden oluşmakta ve ölçekten en yüksek 100, en düşük 0 puan alınabilmektedir. Ölçekten 0-50 arası puan alanlar “internet bağımlısı belirtisi göstermeyenler”, 51-79 puan alanlar “sınırlı internet bağımlısı belirtisi gösterenler”, 80 ve üzeri puan alanlar “internet bağımlısı” olarak nitelendirilmektedir

Tablo 3.3. İnsani Değerler Ölçeği Değerlendirme Tablosu

Ölçekten Alınabilecek Minimum Puan	Ölçekten Alınabilecek Maksimum Puan	Ölçekten Elde Edilen Toplam Puan	Durum Değerlendirmesi
42	210	42 - 75 Puan	Çok Düşük
		76 - 109 Puan	Düşük
		110 - 143 Puan	Orta
		144 - 177 Puan	Yüksek
		178 ve Üzeri Puan	Çok Yüksek

İnsani Değerler Ölçeği toplam 42 maddeden oluşmakta ve ölçekten en yüksek 210, en düşük 42 puan alınabilmektedir. Durum değerlendirilmesinde ölçekten alınabilecek en yüksek puandan, ölçekten alınabilecek en düşük puan çıkarılmış ve değerlendirme kategorisine bölünmüştür $((210-42)/5)$. Alınabilecek en düşük puana bulunan sayı eklenerek kategoriler oluşturulmuştur. Ölçekten 42-75 puan alanlar “çok düşük”, 76-109 arası puan alanlar “düşük”, 110-143 puan alanlar “orta”, 144-177 puan alanlar “yüksek”, 178 ve üzeri puan alanlar “çok yüksek” olarak nitelendirilmektedir.

Tablo 3.4. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği Değerlendirme Tablosu

Ölçekten Alınabilecek Minimum Puan	Ölçekten Alınabilecek Maksimum Puan	Ölçekten Elde Edilen Toplam Puan	Durum Değerlendirmesi
14	42	14 – 23 Puan	Düşük
		24 – 33 Puan	Orta
		34 ve Üzeri Puan	Yüksek

Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği toplam 14 maddeden oluşmakta ve ölçekten en yüksek 42, en düşük 14 puan alınabilmektedir. Durum değerlendirilmesinde ölçekten alınabilecek en yüksek puandan, ölçekten alınabilecek en düşük puan çıkarılmış ve değerlendirme kategorisine bölünmüştür $((42-14)/3)$. Alınabilecek en düşük puana bulunan sayı eklenerek kategoriler oluşturulmuştur. Ölçekten 14-23 puan alanlar “düşük”, 24-33 puan alanlar “orta”, 34 ve üzeri puan alanlar “yüksek” olarak nitelendirilmektedir.

BÖLÜM – IV

BULGULAR

Bu bölümde öğrencilere uygulanan internet bağımlılığı ölçeği, sosyal değerler ölçeği, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği ile öğrencilerin demografik bilgilerini tespit formundan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Ölçeklerden elde edilen bulgular başlıklar halinde ve tablolarla sunulmuştur.

4.1. Öğrencilerin İB, İD ve SZİD Ölçeklerine İlişkin Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ve insani değerler ölçeklerindeki sorulara verdikleri yanıtların sonuçları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin İB, İD ve SZİD Ölçeklerine İlişkin Bulguları

Ölçekler	Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	Alınan Minimum Puan	Alınan Maksimum Puan
İBÖ	Bağımlı Olmayan	740	95,61	18,09	15,34	0,00	89,00
	Sınırlı Bağımlı	33	4,26				
	Bağımlı	1	0,13				
	Toplam	774	100				
İDÖ	Çok Düşük	2	0,26	157,14	19,56	68,00	210,00
	Düşük	11	1,42				
	Orta	152	19,64				
	Yüksek	514	66,41				
	Çok Yüksek	95	12,27				
	Toplam	774	100				
SZİDÖ	Düşük	53	6,85	34,35	6,22	14,00	42,00
	Orta	239	30,88				
	Yüksek	482	62,27				
	Toplam	774	100				

Öğrencilerin internet bağımlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda internet bağımlılığı ölçeği için aritmetik ortalama 18,09, standart sapma 15,34 olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler, en düşük 0, en yüksek 100 puan alınabilen bu ölçekten en düşük 0, en yüksek 89 puan almıştır. Ayrıca ölçekten 0-50 puan alan 740 (%95,61) öğrencinin internet bağımlısı olmadığı, 51-79 puan alan 33 (%4,26) öğrencinin sınırlı internet bağımlısı belirtisi gösterdiği, 80 ve üzeri puan alan 1 (%0,13) öğrencinin internet bağımlısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda insani değerler ölçeği için aritmetik ortalama 157,14, standart sapma 19,56 olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler, en düşük 42, en yüksek 210 puan alınabilen bu ölçekten en düşük 68, en yüksek 210 puan almıştır. Ayrıca ölçekten 42-75 puan alan 2

(% 0,26) öğrencinin çok düşük düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu, 76-109 puan alan 11 (%1,42) öğrencinin düşük düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu, 110-143 puan alan 152 (%19,64) öğrencinin orta düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu, 144-177 puan alan 514 (%66,41) öğrencinin yüksek düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu, 178 ve üzeri puan alan 95 (%12,27) öğrencinin çok yüksek düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği için aritmetik ortalama 34,35, standart sapma 6,22 olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler, en düşük 14, en yüksek 42 puan alınabilen bu ölçekten en düşük 14, en yüksek 42 puan almıştır. Ayrıca ölçekten 14-23 puan alan 53 (%6,85) öğrencinin düşük düzeyde siber zorbalığa ilişkin duyarlılığa sahip olduğu, 24-33 puan alan 239 (%30,88) öğrencinin orta düzeyde siber zorbalığa ilişkin duyarlılığa sahip olduğu, 34 ve üzeri puan alan 482 (62,27) öğrencinin yüksek düzeyde siber zorbalığa ilişkin duyarlılığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin cinsiyetlerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Cinsiyete Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	p
İnternet Bağımlılığı	Kız	419	13,80	15,00	6,20	0,01
	Erkek	355	20,60	15,44		
Siber Duyarlılık	Kız	419	34,90	6,46	7,21	0,01
	Erkek	355	33,70	5,86		
Sosyal Değerler	Kız	419	156,75	18,34	2,61	0,00
	Erkek	355	153,06	20,98		
Sorumluluk	Kız	419	27,27	4,08	9,44	0,00
	Erkek	355	26,33	4,41		
Dostluk	Kız	419	29,07	4,48	5,36	0,02
	Erkek	355	28,31	4,67		
Barışçı Olma	Kız	419	26,04	4,50	5,10	0,00
	Erkek	355	24,26	5,19		
Saygı	Kız	419	26,97	4,86	1,84	0,06
	Erkek	355	26,30	5,20		
Dürüstlük	Kız	419	25,47	3,86	0,04	0,97
	Erkek	355	25,49	4,11		
Hoşgörü	Kız	419	22,49	4,20	1,40	0,15
	Erkek	355	22,92	4,32		

Kız ve erkek öğrencilerin internet bağımlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 13,80, standart sapması 15,00; erkek öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 20,60, standart sapması 15,44 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin internet bağımlılığı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 6,20 ve p değeri 0,01 bulunmuştur. Bu bulgulara göre erkek öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin kız öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,90, standart sapması 6,46; erkek öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 33,70, standart sapması 5,86 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 7,21 ve p değeri 0,01 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin erkek öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 156,75, standart sapması 18,34; erkek öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 153,06, standart sapması 20,98 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlere sahip olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 2,61 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız öğrencilerin sosyal değerler düzeylerinin erkek öğrencilerin sosyal değerler düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,27, standart sapması 4,08; erkek öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,33, standart sapması 4,41 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 9,44 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk düzeylerinin erkek öğrencilerin sorumluluk düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve

standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 29,07, standart sapması 4,48; erkek öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,31, standart sapması 4,67 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 5,36 ve p değeri 0,02 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk düzeylerinin erkek öğrencilerin dostluk düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 26,04, standart sapması 4,50; erkek öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 24,26, standart sapması 5,19 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 5,10 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız öğrencilerin barışçı olma düzeyleri erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,97, standart sapması 4,86; erkek öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,30, standart sapması 5,20 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 1,84 ve p değeri 0,06 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı durumları arasında bir fark olmadığı söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,47, standart sapması 3,86; erkek öğrencilerin dürüstlük aritmetik

ortalaması 25,49, standart sapması 4,11 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,04 ve p değeri 0,97 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük durumları arasında bir fark olmadığı söylenebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda kız öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,49, standart sapması 4,20; erkek öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,92, standart sapması 4,32 olarak tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 1,40 ve p değeri 0,15 bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü durumları arasında bir fark olmadığı söylenebilir.

4.3. Öğrencilerin İkamet Yerlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin aileleriyle ya da yurttan ikamet etme durumlarına göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.3.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Aileleriyle ya da Yurtta İkamet Etmelerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	İkamet Yeri	N	\bar{X}	S	t	p
İnternet Bağımlılığı	Aileyle	615	16,90	15,73	0,05	0,95
	Yurtta	159	16,98	14,94		
Siber Duyarlılık	Aileyle	615	34,14	6,20	2,90	0,08
	Yurtta	159	33,60	6,24		
Sosyal Değerler	Aileyle	615	156,38	19,20	3,71	0,00
	Yurtta	159	149,93	20,67		
Sorumluluk	Aileyle	615	26,76	4,27	2,81	0,00
	Yurtta	159	25,67	4,60		
Dostluk	Aileyle	615	28,71	4,57	3,11	0,00
	Yurtta	159	27,40	5,21		
Barışçı Olma	Aileyle	615	25,53	4,82	3,46	0,00
	Yurtta	159	24,03	5,08		
Saygı	Aileyle	615	26,98	4,95	3,50	0,00
	Yurtta	159	25,42	5,12		
Dürüstlük	Aileyle	615	25,58	3,92	1,38	0,16
	Yurtta	159	25,09	4,16		
Hoşgörü	Aileyle	615	22,80	4,20	1,34	0,17
	Yurtta	159	22,28	4,49		

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrencilerin internet bağımlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 16,90, standart sapması 15,73; yurtta kalan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 16,98, standart sapması 14,94 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrencilerin internet bağımlılığı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,05 ve p değeri 0,95 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrenciler arasında internet bağımlılığı açısından bir fark olmadığı söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 20,35, standart sapması 6,31; yurttan kalan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 19,25, standart sapması 6,39 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 2,90 ve p değeri 0,08 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrenciler arasında siber zorbalığa ilişkin duyarlılık açısından bir fark olmadığı söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 156,38, standart sapması 19,20; yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 149,93, standart sapması 20,67 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerlere sahip olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 3,71 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal değerlere sahip olma durumlarının yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerlere sahip olma durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,76, standart sapması 4,27; yurttan kalan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 25,67, standart sapması 4,60 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 2,81 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan

öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk durumlarının yurtta kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,71, standart sapması 4,57; yurtta kalan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 27,40, standart sapması 5,21 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 3,11 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk durumlarının yurtta kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,53, standart sapması 4,82; yurtta kalan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 24,03, standart sapması 5,08 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 3,46 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı durumlarının yurtta kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtta kalan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,98,

standart sapması 4,95; yurttan kalan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 25,42, standart sapması 5,12 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 3,50 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı durumlarının yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,58, standart sapması 3,92; yurttan kalan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,09, standart sapması 4,16 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 1,38 ve p değeri 0,16 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük açısından bir fark olmadığı söylenebilir.

Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,80, standart sapması 4,20; yurttan kalan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,28, standart sapması 4,49 olarak tespit edilmiştir. Aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucuna göre t değeri 1,34 ve p değeri 0,17 bulunmuştur. Bu bulgulara göre aileleriyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurttan kalan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü açısından bir fark olmadığı söylenebilir.

4.4. Öğrencilerin İnternet Bağlantısına Sahip Olma Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olma durumlarına göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Yaşam Alanlarında İnternet Bağlantısına Sahip Olmalarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Yaşam Alanlarında İnternet Bağlantısı	N	\bar{X}	S	t	p
İnternet Bağımlılığı	Var	390	21,24	16,44	8,09	0,00
	Yok	384	12,53	13,27		
Siber Duyarlılık	Var	390	33,73	6,53	4,21	0,01
	Yok	384	34,97	5,84		
Sosyal Değerler	Var	390	155,94	19,05	1,26	0,20
	Yok	384	154,15	20,27		
Sorumluluk	Var	390	26,75	4,13	1,39	0,16
	Yok	384	26,32	4,58		
Dostluk	Var	390	28,78	4,62	1,99	0,05
	Yok	384	28,10	4,83		
Barışçı Olma	Var	390	25,20	4,95	0,10	0,91
	Yok	384	25,24	4,87		
Saygı	Var	390	26,78	5,08	0,70	0,48
	Yok	384	26,53	4,97		
Dürüstlük	Var	390	25,43	3,83	0,32	0,74
	Yok	384	25,53	4,12		
Hoşgörü	Var	390	22,96	4,13	1,80	0,07
	Yok	384	22,41	4,38		

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin internet bağımlılık ölçeğine verdikleri

cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 21,24, standart sapması 16,44; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 12,53, standart sapması 13,27 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin internet bağımlılığı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 8,09 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarının internet bağlantısı olmayan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 33,73, standart sapması 6,53; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,97, standart sapması 5,84 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 4,21 ve p değeri 0,01 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumlarının internet bağlantısı olmayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumlarından düşük olduğu söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 155,94, standart sapması 19,05; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik

ortalaması 154,15, standart sapması 20,27 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerlere sahip olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 1,26 ve p değeri 0,20 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrenciler arasında sosyal değerlere sahip olma durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,75, standart sapması 4,13; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,32, standart sapması 4,58 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 1,39 ve p değeri 0,16 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,78, standart sapması 4,62; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,10, standart sapması 4,83 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri

1,99 ve p değeri 0,05 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,20, standart sapması 4,95; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,24, standart sapması 4,87 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,10 ve p değeri 0,91 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,78, standart sapması 5,08; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,53, standart sapması 4,97 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,70 ve p değeri 0,48 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,43, standart sapması 3,83; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,53, standart sapması 4,12 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,32 ve p değeri 0,74 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük olma durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,96, standart sapması 4,13; yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,51, standart sapması 4,38 olarak tespit edilmiştir. Yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip olan öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 1,80 ve p değeri 0,07 bulunmuştur. Bu bulgulara göre yaşam alanlarında internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısına sahip olmayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

4.5. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin öğrenim görmüş oldukları okul türlerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Okul Türlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Okul Türü	N	\bar{X}	SS	F	p	Farklı Olanlar
İnternet Bağımlılığı	Anadolu L.	294	16,51	16,21	16,47	0,00	Meslek L. İ.H.L.
	İ.H.L.	198	14,74	13,16			
	Meslek L.	282	22,08	15,01			
Siber Duyarlılık	Anadolu L.	294	34,98	6,14	2,60	0,07	-
	İ.H.L.	198	34,14	6,41			
	Meslek L.	282	33,83	6,11			
Sosyal Değerler	Anadolu L.	294	157,07	19,12	2,75	0,06	-
	İ.H.L.	198	154,68	20,45			
	Meslek L.	282	158,93	19,24			
Sorumluluk	Anadolu L.	294	26,87	4,06	0,91	0,40	-
	İ.H.L.	198	26,51	4,56			
	Meslek L.	282	27,03	4,24			
Dostluk	Anadolu L.	294	29,02	4,30	1,28	0,27	-
	İ.H.L.	198	28,34	5,10			
	Meslek L.	282	28,68	4,47			
Barışçı Olma	Anadolu L.	294	25,52	4,67	1,71	0,18	-
	İ.H.L.	198	25,21	4,85			
	Meslek L.	282	26,00	4,67			
Saygı	Anadolu L.	294	26,72	4,96	2,72	0,07	-
	İ.H.L.	198	26,69	5,10			
	Meslek L.	282	27,56	4,57			
Dürüstlük	Anadolu L.	294	25,67	3,83	3,04	0,06	-
	İ.H.L.	198	25,25	3,91			
	Meslek L.	282	26,44	3,76			
Hoşgörü	Anadolu L.	294	23,25	4,18	1,38	0,25	-
	İ.H.L.	198	22,65	4,34			
	Meslek L.	282	23,20	4,15			

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler, sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumlarını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre aralarında bir fark tespit edilmiştir. Bu farkın hangi okullar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi yapılmıştır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre internet bağımlılığı ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 16,51, standart sapması 16,21; imam hatip lisesi öğrencilerinin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 14,74, standart sapması 13,16, meslek lisesi öğrencilerinin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 22,08, standart sapması 15,01 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre internet bağımlılığı durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 16,47 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Analiz sonucunda meslek liselerinde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarının imam hatip liselerinde ve anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarından yüksek olduğu ve imam hatip liselerinde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarının diğer liselerde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarından düşük olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,98, standart sapması 6,14; imam hatip lisesi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,14, standart sapması 6,41, meslek lisesi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 33,83, standart sapması 6,11 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,60 ve p değeri 0,07 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin sosyal değerler aritmetik ortalaması 157,07, standart sapması 19,12; imam hatip lisesi öğrencilerinin sosyal değerler aritmetik ortalaması 154,68, standart sapması 20,45, meslek lisesi öğrencilerinin sosyal değerler aritmetik ortalaması 158,93, standart sapması 19,24 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre sosyal değerler durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,75 ve p değeri 0,06 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre sosyal değerler durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,87, standart sapması 4,06; imam hatip lisesi öğrencilerinin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,51, standart sapması 4,56, meslek lisesi öğrencilerinin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,03, standart sapması 4,24 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre sorumluluk durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 0,91 ve p değeri 0,40 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre sorumluluk durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin dostluk aritmetik ortalaması 29,02, standart sapması 4,30; imam hatip lisesi öğrencilerinin dostluk aritmetik ortalaması 28,34, standart sapması 5,10, meslek lisesi öğrencilerinin dostluk aritmetik ortalaması 28,68, standart sapması 4,47 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre dostluk durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,28 ve p değeri 0,27 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre sorumluluk

durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,52, standart sapması 4,67; imam hatip lisesi öğrencilerinin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,21, standart sapması 4,85, meslek lisesi öğrencilerinin barışçı olma aritmetik ortalaması 26,00, standart sapması 4,67 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre barışçı olma durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,71 ve p değeri 0,18 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre barışçı olma durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin saygı aritmetik ortalaması 26,72, standart sapması 4,96; imam hatip lisesi öğrencilerinin saygı aritmetik ortalaması 26,69, standart sapması 5,10, meslek lisesi öğrencilerinin saygı aritmetik ortalaması 27,56, standart sapması 4,57 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre saygı durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,72 ve p değeri 0,07 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre saygı durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,67, standart sapması 3,83; imam hatip lisesi öğrencilerinin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,25, standart sapması 3,91, meslek lisesi öğrencilerinin dürüstlük aritmetik ortalaması 26,44, standart sapması 3,76 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre dürüstlük durumlarını

belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 3,04 ve p değeri 0,06 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre dürüstlük durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,25, standart sapması 4,18; imam hatip lisesi öğrencilerinin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,65, standart sapması 4,34, meslek lisesi öğrencilerinin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,20, standart sapması 4,15 olarak tespit edilmiştir. Okul türlerine göre hoşgörü durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,38 ve p değeri 0,25 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre hoşgörü durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

4.6. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin öğrenim görmüş sınıf düzeylerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo4.6. Sınıf Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	SS	F	p	Farklı Olanlar
İnternet Bağımlılığı	9	244	18,45	14,16	2,58	0,06	-
	10	240	19,42	16,30			
	11	138	14,96	13,76			
	12	152	18,25	16,65			
Siber Duyarlılık	9	244	34,29	5,95	0,57	0,63	-
	10	240	34,00	6,68			
	11	138	34,81	5,90			
	12	152	34,55	6,18			
Sosyal Değerler	9	244	158,92	20,28	1,13	0,33	-
	10	240	156,60	20,27			
	11	138	156,77	18,86			
	12	152	155,45	17,74			
Sorumluluk	9	244	27,14	4,15	1,56	0,19	-
	10	240	27,02	4,37			
	11	138	26,59	4,22			
	12	152	26,28	4,24			
Dostluk	9	244	28,85	4,42	0,14	0,93	-
	10	240	28,58	4,93			
	11	138	28,75	4,13			
	12	152	28,71	4,68			
Barışçı Olma	9	244	25,81	4,79	0,31	0,81	-
	10	240	25,41	4,94			
	11	138	25,71	4,81			
	12	152	25,53	4,18			
Saygı	9	244	27,59	5,18	2,33	0,07	-
	10	240	27,05	4,80			
	11	138	26,30	4,67			
	12	152	26,70	4,55			
Dürüstlük	9	244	26,18	3,93	1,03	0,37	-
	10	240	25,69	4,13			
	11	138	25,86	3,68			
	12	152	25,55	3,38			
Hoşgörü	9	244	23,34	4,47	1,68	0,16	-
	10	240	22,82	4,22			
	11	138	23,55	4,34			
	12	152	22,65	3,58			

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre internet bağımlılığı ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 18,45, standart sapması 14,16; 10. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 19,42; standart sapması 16,30, 11. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 14,96, standart sapması 13,76; 12. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 18,25, standart sapması 16,65 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre internet bağımlılığı durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,58 ve p değeri 0,06 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre internet bağımlılığı durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,29, standart sapması 5,95; 10. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,00; standart sapması 6,68, 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,81, standart sapması 5,90; 12. sınıf öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,55, standart sapması 6,18 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 0,57 ve p değeri 0,63 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin sosyal değerler aritmetik ortalaması 158,92, standart sapması 20,28; 10. sınıf öğrencilerinin sosyal değerler aritmetik ortalaması 156,60; standart sapması 20,27, 11. sınıf öğrencilerinin sosyal değerler aritmetik ortalaması 156,77, standart sapması 18,86; 12. sınıf

öğrencilerinin sosyal değerler aritmetik ortalaması 155,45, standart sapması 17,74 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre sosyal değerler durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,13 ve p değeri 0,63 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sosyal değerler durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,14, standart sapması 4,15; 10. sınıf öğrencilerinin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,02; standart sapması 4,37, 11. sınıf öğrencilerinin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,59, standart sapması 4,22; 12. sınıf öğrencilerinin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,28, standart sapması 4,24 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre sorumluluk durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,56 ve p değeri 0,19 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre sorumluluk durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin dostluk aritmetik ortalaması 28,85, standart sapması 4,42; 10. sınıf öğrencilerinin dostluk aritmetik ortalaması 28,58; standart sapması 4,93, 11. sınıf öğrencilerinin dostluk aritmetik ortalaması 28,75, standart sapması 4,13; 12. sınıf öğrencilerinin dostluk aritmetik ortalaması 28,71, standart sapması 4,68 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dostluk durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 0,14 ve p değeri 0,93 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dostluk durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,81, standart sapması 4,79; 10. sınıf öğrencilerinin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,41; standart sapması 4,94, 11. sınıf öğrencilerinin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,71, standart sapması 4,81; 12. sınıf öğrencilerinin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,53, standart sapması 4,18 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre barışçı olma durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 0,31 ve p değeri 0,81 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre barışçı olma durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin saygı aritmetik ortalaması 27,59, standart sapması 5,18; 10. sınıf öğrencilerinin saygı aritmetik ortalaması 27,05; standart sapması 4,80, 11. sınıf öğrencilerinin saygı aritmetik ortalaması 26,30, standart sapması 4,67; 12. sınıf öğrencilerinin saygı aritmetik ortalaması 26,70, standart sapması 4,55 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre saygı durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,33 ve p değeri 0,07 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre saygı durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin dürüstlük aritmetik ortalaması 26,18, standart sapması 3,93; 10. sınıf öğrencilerinin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,69; standart sapması 4,13, 11. sınıf öğrencilerinin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,86, standart sapması 3,68; 12. sınıf öğrencilerinin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,55, standart sapması 3,38

olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre dürüstlük durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,03 ve p değeri 0,37 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dürüstlük durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,34, standart sapması 4,47; 10. sınıf öğrencilerinin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,82; standart sapması 4,22, 11. sınıf öğrencilerinin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,55, standart sapması 4,34; 12. sınıf öğrencilerinin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,65, standart sapması 3,58 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre hoşgörü durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,68 ve p değeri 0,16 bulunmuştur. Analiz sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre hoşgörü durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

4.7. Öğrencilerin Yaşadıkları Yerleşim Birimlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin yaşadıkları yerleşim birimlerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.7.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Yerleşim Birimlerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Yerleşim Birimi	N	\bar{X}	S	t	p
İnternet Bağımlılığı	İl ve İlçe	374	18,71	16,81	9,31	0,00
	Köy ve Kasaba	400	15,51	14,21		
Siber Duyarlılık	İl ve İlçe	374	34,86	5,72	2,98	0,08
	Köy ve Kasaba	400	33,87	6,62		
Sosyal Değerler	İl ve İlçe	374	155,67	18,74	0,70	0,40
	Köy ve Kasaba	400	158,04	19,86		
Sorumluluk	İl ve İlçe	374	26,61	4,13	0,08	0,77
	Köy ve Kasaba	400	27,04	4,29		
Dostluk	İl ve İlçe	374	28,87	4,52	0,58	0,44
	Köy ve Kasaba	400	28,60	4,59		
Barışçı Olma	İl ve İlçe	374	25,10	4,74	0,33	0,56
	Köy ve Kasaba	400	25,98	4,66		
Saygı	İl ve İlçe	374	26,66	5,17	5,13	0,02
	Köy ve Kasaba	400	27,27	4,59		
Dürüstlük	İl ve İlçe	374	25,56	3,60	0,65	0,42
	Köy ve Kasaba	400	26,01	4,00		
Hoşgörü	İl ve İlçe	374	22,85	4,00	1,62	0,20
	Köy ve Kasaba	400	23,13	4,32		

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin internet bağımlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 18,71, standart sapması 16,81; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 15,51, standart sapması 14,21 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 9,31 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezinde yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarının köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,86, standart sapması 5,72; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 33,87, standart sapması 6,62 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 2,98 ve p değeri 0,08 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 155,67, standart sapması 18,74; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 158,04, standart sapması 19,86 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerler durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,70 ve p değeri 0,40 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerler durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,61, standart sapması 4,13; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,04, standart sapması 4,29 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy

ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,08 ve p değeri 0,77 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,87, standart sapması 4,52; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,60, standart sapması 4,59 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,58 ve p değeri 0,44 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,10, standart sapması 4,74; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,98, standart sapması 4,66 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,33 ve p değeri 0,56 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri

cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,66, standart sapması 5,17; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 27,27, standart sapması 4,59 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 5,13 ve p değeri 0,02 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezinde yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumlarının köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumlarından düşük olduğu söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,56, standart sapması 3,60; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 26,01, standart sapması 4,00 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 0,65 ve p değeri 0,42 bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,85, standart sapması 4,00; köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,13, standart sapması 4,32 olarak tespit edilmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi sonucu t değeri 1,62 ve p değeri 0,20

bulunmuştur. Bu bulgulara göre il ve ilçe merkezlerinde yaşayan öğrencilerle köy ve kasabada yaşayan öğrenciler arasında sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü durumu açısından fark olmadığı söylenebilir.

4.8. Öğrencilerin Gelir Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin gelir düzeylerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Gelir Düzeylerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Gelir Düzeyleri	N	\bar{X}	SS	F	p	Farklı Olanlar
İnternet Bağımlılığı	0-1500	330	13,73	13,08	19,02	0,00	0-1500 ile 3000 üzeri
	1500-3000	291	17,80	15,74			
	3000 üzeri	153	22,80	18,31			
Siber Duyarlılık	0-1500	330	33,44	6,35	6,14	0,00	0-1500 ile 3000 üzeri
	1500-3000	291	35,01	6,11			
	3000 üzeri	153	35,03	5,91			
Sosyal Değerler	0-1500	330	157,04	19,79	5,80	0,00	1500-3000 ile 3000 üzeri
	1500-3000	291	159,03	18,25			
	3000 üzeri	153	152,50	19,81			
Sorumluluk	0-1500	330	26,93	4,31	1,79	0,16	-
	1500-3000	291	27,02	4,15			
	3000 üzeri	153	26,26	4,13			
Dostluk	0-1500	330	28,54	4,72	2,57	0,07	-
	1500-3000	291	29,19	4,15			
	3000 üzeri	153	28,28	4,86			
Barışçı Olma	0-1500	330	25,73	4,67	3,15	0,05	-
	1500-3000	291	25,81	4,63			
	3000 üzeri	153	24,70	4,92			
Saygı	0-1500	330	26,88	4,83	3,98	0,02	1500-3000 ile 3000 üzeri
	1500-3000	291	27,51	4,70			
	3000 üzeri	153	26,15	5,24			
Dürüstlük	0-1500	330	25,92	3,84	7,14	0,00	1500-3000 ile 3000 üzeri
	1500-3000	291	26,18	3,66			
	3000 üzeri	153	24,78	3,90			
Hoşgörü	0-1500	330	23,03	4,32	2,90	0,05	-
	1500-3000	291	23,31	4,09			
	3000 üzeri	153	22,31	3,93			

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler, sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumlarını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre gelir düzeyleri arasında bir fark tespit edilmiştir. Bu farkın hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi yapılmıştır.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre internet bağımlılığı ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 13,73, standart sapması 13,08; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 17,80, standart sapması 15,74, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 22,80, standart sapması 18,31 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre öğrencilerin internet bağımlılığı durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 19,02 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre aylık geliri 0-1500 olan öğrencilerin internet bağımlılığı durumu, aylık geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin internet bağımlılığı durumundan düşük olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 33,44, standart sapması 6,35; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 35,01, standart sapması 6,11, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 35,03, standart sapması 5,91 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 6,14 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre aylık geliri 0-1500 olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumu, aylık geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumundan düşük olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 157,04, standart sapması 19,79; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 159,03, standart sapması 18,25, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması

152,50, standart sapması 19,81 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre öğrencilerin sahip oldukları sosyal değerler durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 5,80 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre aylık geliri 1500-3000 olan öğrencilerin sahip oldukları sosyal değerler durumu, aylık geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin sahip oldukları sosyal değerler durumundan yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,93, standart sapması 4,31; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,02, standart sapması 4,15, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,26, standart sapması 4,13 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre öğrencilerin sorumluluk durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,79 ve p değeri 0,16 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin aylık gelirleri ile sorumluluk durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,54, standart sapması 4,72; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 29,19, standart sapması 4,15, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,28, standart sapması 4,86 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre öğrencilerin dostluk durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,57 ve p değeri 0,07 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin aylık gelirleri ile dostluk durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans

analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,73, standart sapması 4,67; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,81, standart sapması 4,63, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 24,70, standart sapması 4,92 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre öğrencilerin barışçı olma durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 3,15 ve p değeri 0,05 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin aylık gelirleri ile barışçı olma durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre insani değerler leğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,88, standart sapması 4,83; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 27,51, standart sapması 4,70, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,15, standart sapması 5,24 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre saygı durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 3,98 ve p değeri 0,02 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre aylık geliri 1500-3000 olan öğrencilerin saygı durumunun, aylık geliri 3000 üzeri olan öğrencilerin saygı durumundan yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre insani değerler leğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,92, standart sapması 3,84; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 26,18, standart sapması 3,66, ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 24,78, standart sapması 3,90 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre dürüstlük durumlarını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 7,14 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre aylık geliri 1500-3000 olan öğrencilerin dürüstlük durumunun,

aylık geliri 3000 üzeri olan öğrencilerin dürüstlük durumundan yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda ailesinin geliri 0-1500 olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,03, standart sapması 4,32; ailesinin geliri 1500-3000 olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,31, standart sapması 4,09; ailesinin geliri 3000 ve üzeri olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,31, standart sapması 3,93 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre öğrencilerin hoşgörü durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,90 ve p değeri 0,05 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin aylık gelirleri ile hoşgörü durumları arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

4.9. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.9'da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Babaların Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Eğitim Durumları	N	\bar{X}	SS	F	p	Farklı Olanlar
İnternet Bağımlılığı	İlkokul	401	15,28	13,72	11,81	0,00	İlkokul ile lise ve üzeri
	Ortaokul	174	15,93	15,54			
	Lise ve üzeri	199	21,60	18,16			
Siber Duyarlılık	İlkokul	401	34,03	6,25	1,09	0,33	-
	Ortaokul	174	34,74	6,35			
	Lise ve üzeri	199	34,64	6,02			
Sosyal Değerler	İlkokul	401	158,25	18,62	3,09	0,05	-
	Ortaokul	174	156,98	20,59			
	Lise ve üzeri	199	154,09	19,48			
Sorumluluk	İlkokul	401	26,87	4,26	1,43	0,23	-
	Ortaokul	174	27,17	4,35			
	Lise ve üzeri	199	26,44	4,01			
Dostluk	İlkokul	401	28,88	4,52	0,89	0,40	-
	Ortaokul	174	28,82	4,51			
	Lise ve üzeri	199	28,36	4,62			
Barışçı Olma	İlkokul	401	25,92	4,65	3,15	0,07	-
	Ortaokul	174	25,48	4,90			
	Lise ve üzeri	199	24,89	4,63			
Saygı	İlkokul	401	27,07	4,71	2,38	0,09	-
	Ortaokul	174	27,43	5,14			
	Lise ve üzeri	199	26,37	4,97			
Dürüstlük	İlkokul	401	26,18	3,76	5,68	0,00	İlkokul ile lise ve üzeri
	Ortaokul	174	25,72	3,80			
	Lise ve üzeri	199	25,07	3,86			
Hoşgörü	İlkokul	401	23,31	4,11	3,34	0,06	-
	Ortaokul	174	22,33	4,56			
	Lise ve üzeri	199	22,92	3,87			

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler, sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumlarını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre eğitim düzeyleri arasında bir fark tespit edilmiştir. Bu farkın hangi eğitim düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi yapılmıştır.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre internet bağımlılığı ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 15,28, standart sapması 13,72; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 15,93, standart sapması 15,54, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 21,60, standart sapması 18,16 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin internet bağımlılığı durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 11,81 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılığı durumunun, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin internet bağımlılığı durumundan düşük olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,03, standart sapması 6,25; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,74, standart sapması 6,35, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,64, standart sapması 6,02 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,09 ve p değeri 0,33 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babaların eğitim durumları ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 158,25, standart sapması 18,62; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 156,98, standart sapması 20,59, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 154,09, standart sapması 19,48 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim

düzeylelerine göre öğrencilerin sosyal değerler durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 3,09 ve p değeri 0,05 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babaların eğitim durumları ile sosyal değerler arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,87, standart sapması 4,26; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,17, standart sapması 4,35, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,44, standart sapması 4,01 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin sorumluluk durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 1,43 ve p değeri 0,23 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babaların eğitim durumları ile sorumluluk arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,88, standart sapması 4,52; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,82, standart sapması 4,51, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,36, standart sapması 4,62 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin dostluk durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 0,89 ve p değeri 0,40 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babaların eğitim durumları ile dostluk arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması

25,92, standart sapması 4,65; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,48, standart sapması 4,90, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 24,89, standart sapması 4,63 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin barışçı olma durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 3,15 ve p değeri 0,07 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babaların eğitim durumları ile barışçı olma arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 27,07, standart sapması 4,71; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 27,43, standart sapması 5,14, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,37, standart sapması 4,97 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin saygı durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 2,38 ve p değeri 0,09 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babaların eğitim durumları ile saygı arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 26,18, standart sapması 3,76; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,72, standart sapması 3,80, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,07, standart sapması 3,86 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin dürüstlük durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 5,68 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin dürüstlük durumu, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin dürüstlük durumundan yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,31, standart sapması 4,11; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,33, standart sapması 4,56, babası lise ve üzeri mezun olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,92, standart sapması 3,87 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre öğrencilerin hoşgörü durumları belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre F değeri 3,34 ve p değeri 0,06 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre babaların eğitim durumları ile hoşgörü arasında p değeri $p \geq 0,05$ olduğundan, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

4.10. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.10.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Annelerin Eğitim Durumlarına Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Eğitim Durumları	N	\bar{X}	S	t	p
İnternet Bağımlılığı	İlkokul	613	15,23	14,30	13,97	0,00
	Ortaokul ve üzeri	161	23,25	18,55		
Siber Duyarlılık	İlkokul	613	34,32	6,27	0,05	0,82
	Ortaokul ve üzeri	161	34,44	6,04		
Sosyal Değerler	İlkokul	613	158,31	18,82	1,95	0,16
	Ortaokul ve üzeri	161	151,49	20,42		
Sorumluluk	İlkokul	613	27,03	4,25	0,52	0,47
	Ortaokul ve üzeri	161	26,08	4,01		
Dostluk	İlkokul	613	28,94	4,47	2,90	0,08
	Ortaokul ve üzeri	161	27,94	4,80		
Barışçı Olma	İlkokul	613	25,83	4,65	0,91	0,34
	Ortaokul ve üzeri	161	24,50	4,84		
Saygı	İlkokul	613	27,28	4,68	5,09	0,02
	Ortaokul ve üzeri	161	25,80	5,46		
Dürüstlük	İlkokul	613	26,13	3,72	1,76	0,18
	Ortaokul ve üzeri	161	24,50	3,90		
Hoşgörü	İlkokul	613	23,08	4,14	0,05	0,80
	Ortaokul ve üzeri	161	22,66	4,27		

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin internet bağımlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 15,23, standart sapması 14,30; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 23,25, standart sapması 18,55 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin internet bağımlılığı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 13,97 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarının annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarından yüksek olduğu söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,32, standart sapması 6,27; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,44, standart sapması 6,04 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,05 ve p değeri 0,82 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 158,31, standart sapması 18,82; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 151,49, standart sapması 20,42 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerler durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 1,95 ve p değeri 0,16 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerler durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,61, standart sapması 4,13; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 27,04, standart sapması 4,29

olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,52 ve p değeri 0,47 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan sorumluluk durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,94, standart sapması 4,47; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 27,94, standart sapması 4,80 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 2,90 ve p değeri 0,08 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dostluk durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,83, standart sapması 4,65; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 24,50, standart sapması 4,84 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,91 ve p değeri 0,34 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan

öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan barışçı olma durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 27,28, standart sapması 4,68; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 25,80, standart sapması 5,46 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 5,09 ve p değeri 0,02 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumlarının annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan saygı durumlarından düşük olduğu söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 26,13, standart sapması 3,72; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 24,50, standart sapması 3,90 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 1,76 ve p değeri 0,18 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan dürüstlük durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

hesaplanmıştır. Analiz sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 23,08, standart sapması 4,14; annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,66, standart sapması 4,27 olarak tespit edilmiştir. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü durumları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,05 ve p değeri 0,80 bulunmuştur. Bu bulgulara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi ortaokul ve üzeri mezun olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutu olan hoşgörü durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

4.11. Öğrencilerin Haftalık İnternet Kullanım Sürelerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları

Bu kısımda öğrencilerin haftalık internet kullanım sürelerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü durumları incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4.11.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Haftalık İnternet Kullanım Sürelerine Göre İB, SZİD, SD ve SDAB Durumları

Değişkenler	Haftalık İnternet Kullanım Süresi	N	\bar{X}	S	t	p
İnternet Bağımlılığı	0-9 Saat	640	15,62	14,94	6,76	0,00
	10 ve Üzeri	134	26,01	20,99		
Siber Duyarlılık	0-9 Saat	640	34,35	6,23	0,00	0,98
	10 ve Üzeri	134	34,33	6,18		
Sosyal Değerler	0-9 Saat	640	155,91	19,43	1,44	0,15
	10 ve Üzeri	134	153,24	19,67		
Sorumluluk	0-9 Saat	640	26,73	4,37	1,63	0,10
	10 ve Üzeri	134	26,03	4,33		
Dostluk	0-9 Saat	640	28,72	4,57	0,15	0,88
	10 ve Üzeri	134	28,79	4,92		
Barışçı Olma	0-9 Saat	640	25,23	4,84	1,39	0,16
	10 ve Üzeri	134	24,58	5,28		
Saygı	0-9 Saat	640	26,71	5,01	1,26	0,20
	10 ve Üzeri	134	26,10	5,20		
Dürüstlük	0-9 Saat	640	25,60	3,83	0,90	0,36
	10 ve Üzeri	134	25,28	3,48		
Hoşgörü	0-9 Saat	640	22,89	4,46	1,11	0,26
	10 ve Üzeri	134	22,42	4,29		

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin internet bağımlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 15,62, standart sapması 14,94; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin internet bağımlılığı aritmetik ortalaması 26,01, standart sapması 20,99 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre internet bağımlılığı durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 6,76 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 10 ve üzeri olan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin, haftalık internet

kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinden yüksek olduğu söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,35, standart sapması 6,23; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık aritmetik ortalaması 34,33, standart sapması 6,18 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,00 ve p değeri 0,98 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin insani değerler ölçeğine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 155,91, standart sapması 19,43; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerler aritmetik ortalaması 153,24, standart sapması 19,67 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre sosyal değerler durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 1,44 ve p değeri 0,15 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerler durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan sorumluluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz

sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,73, standart sapması 4,37; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sorumluluk aritmetik ortalaması 26,03, standart sapması 4,33 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 1,63 ve p değeri 0,10 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dostluk değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,72, standart sapması 4,57; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin dostluk aritmetik ortalaması 28,79, standart sapması 4,92 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,15 ve p değeri 0,88 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan barışçı olma değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 25,23, standart sapması 4,84; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin barışçı olma aritmetik ortalaması 24,58, standart sapması 5,28 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre sosyal

değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 1,39 ve p değeri 0,16 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan saygı değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,71, standart sapması 5,01; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin saygı aritmetik ortalaması 26,10, standart sapması 5,20 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 1,26 ve p değeri 0,20 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan dürüstlük değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,60, standart sapması 3,83; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin dürüstlük aritmetik ortalaması 25,28, standart sapması 3,48 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 0,90 ve p değeri 0,36 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin

sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

Haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin insani değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan hoşgörü değerine verdikleri cevapların analizi için frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,89, standart sapması 4,46; haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin hoşgörü aritmetik ortalaması 22,42, standart sapması 4,29 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin interneti kullanım sürelerine göre sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü durumları açısından fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan t testi sonucu t değeri 1,11 ve p değeri 0,26 bulunmuştur. Bu bulgulara göre haftalık internet kullanım süresi 0-9 saat olan öğrencilerle, haftalık internet kullanım süresi 10 saat ve üzeri olan öğrencilerin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü durumları açısından fark olmadığı söylenebilir.

4.12. Öğrencilerin İB, SZİD, SD ve SDAB Bulguları Arasındaki Korelasyon

Bu kısımda öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü arasındaki ikili korelasyonlar yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.12.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. İB, SZİD, SD ve SDAB Arasındaki Korelasyon

Korelasyon		İnternet Bağ.	Siber Duy.	Sosyal Değ.	Sorum.	Dost.	Barışçı	Saygı	Dürüst.	Hoşgörü
İnternet Bağ.	r	1	0,09	-0,21	-0,16	-0,03	-0,23	-0,28	-0,12	-0,03
	p		0,01	0,00	0,00	0,35	0,00	0,00	0,00	0,28
Siber Duy.	r	0,09	1	0,29	0,26	0,29	0,18	0,23	0,17	0,10
	p	0,01		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sosyal Değ.	r	-0,21	0,29	1	0,75	0,68	0,78	0,81	0,66	0,56
	p	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,09 ve p değeri 0,01 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerler arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri -0,21 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerleri arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,04$) dikkate alındığında internet bağımlılığındaki toplam varyansın %4'ünün sosyal değerler ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri -0,16 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk arasında çok düşük düzeyde negatif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri -0,03 ve p değeri 0,35 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri -0,23 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,05$) dikkate alındığında internet bağımlılığındaki toplam varyansın %5'inin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri -0,28 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal

değerlerin alt boyutlarından olan saygı arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,08$) dikkate alındığında internet bağımlılığındaki toplam varyansın %8'inin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri -0,12 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük arasında çok düşük düzeyde negatif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri -0,03 ve p değeri 0,28 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin internet bağımlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,29 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerleri arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,08$) dikkate alındığında siber zorbalığa ilişkin duyarlılıktaki toplam varyansın %8'inin sosyal değerler ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,26 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,07$) dikkate alındığında siber zorbalığa ilişkin duyarlılıktaki toplam varyansın %7'sinin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu

r değeri 0,29 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,08$) dikkate alındığında siber zorbalığa ilişkin duyarlılıktaki toplam varyansın %8'inin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,18 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin siber duyarlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma arasında çok düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,23 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,05$) dikkate alındığında siber zorbalığa ilişkin duyarlılıktaki toplam varyansın %5'inin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,17 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin siber duyarlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük arasında çok düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,10 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin siber duyarlılığı ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü arasında çok düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,75 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal

değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,51$) dikkate alındığında sosyal değerlerdeki toplam varyansın %51'inin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,68 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,51$) dikkate alındığında sosyal değerlerdeki toplam varyansın %46'sının sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dostluk ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,78 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,61$) dikkate alındığında sosyal değerlerdeki toplam varyansın %61'inin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,81 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,66$) dikkate alındığında sosyal değerlerdeki toplam varyansın %66'sının sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,66 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,44$) dikkate alındığında sosyal

değerlerdeki toplam varyansın %44'ünün sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon sonucu r değeri 0,56 ve p değeri 0,00 bulunmuştur. Bu bulgulara göre öğrencilerin sosyal değerleri ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir. Determinasyon katsayısı ($r^2=0,31$) dikkate alındığında sosyal değerlerdeki toplam varyansın %31'inin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan hoşgörü ile ilişkisi olduğu söylenebilir.

BÖLÜM – V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları tartışılmış ve bu doğrultuda sonuçlar ortaya konmuştur. Ayrıca araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak uygulamaya ve araştırmacılara yönelik öneriler getirilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuçlar

Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı puanları incelendiğinde öğrencilerin %95,61'inin internet bağımlısı olmadığı, %4,26'sının sınırlı internet bağımlısı olduğu ve sadece %0,13'ünün internet bağımlısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eftekin (2015) tarafından, ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere 343 lise öğrenciyle yapılan çalışma sonucu: öğrencilerin %58,9'u bağımlı olmayan, 31,4'ü sınırlı bağımlı ve 9,6'sı bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun internet bağımlısı olmadığı sonucunu destekleyen bir başka çalışma da Şahin (2014) tarafından, ergenlik problemleri ve baş etme yöntemleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek üzere 518 lise öğrencisiyle yapılmış olup öğrencilerden %76,6'sı bağımlı olmayan, %20,1'i muhtemel bağımlı ve %3,3'ü bağımlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Oranlar arasındaki farklılığın sebebi ölçeklerin uygulandığı çevre ya da öğrencilerin demografik özellikleriyle ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin sosyal değerler puanları incelendiğinde öğrencilerin %0,26'sının çok düşük düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu, %1,42'sinin düşük düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu, %19,64'ünün orta düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu, %66,41'inin yüksek düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu ve %12,27'sinin ise çok yüksek düzeyde sosyal değerlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özkan ve Soylu (2014) tarafından araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin; kurallara uyum, yardımseverlik, gelenek, evrensellik, öz benlik, başarı ve güven konularında verdikleri cevaplarda “genellikle katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinde yığılma olduğunu tespit etmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun yüksek

ve çok yüksek düzeyde sosyal değerlere sahip olmasında kültürün etkili olabileceği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık puanları incelendiğinde öğrencilerin %6,85'inin düşük düzeyde siber zorbalığa ilişkin duyarlılığa sahip olduğu, %30,88'inin orta düzeyde siber zorbalığa ilişkin duyarlılığa sahip olduğu ve %62,27'sinin yüksek düzeyde siber zorbalığa ilişkin duyarlılığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gezgin ve Çuhadar (2012) tarafından yapılan çalışma sonucu, öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma kapsamında öğrencilerin yarıya yakınının evlerinde internet bağlantısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda öğrencilerin internet kullanımı üzerinde ailelerin etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre internet bağımlılığı puanları incelendiğinde, erkek öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının kız öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Daha önce yapılan birçok çalışmada erkeklerin internet bağımlısı olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur (Gençer, 2011; Young ve Rodgers, 1998; Çakır-Balta ve Horzum, 2008). Bu durumun sebebi erkek öğrencilerin internet kullanım süresinin kız öğrencilerin interneti kullanım süresinden fazla olması olabilir.

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık puanları incelendiğinde, kız öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının erkek öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarından yüksek olduğu görülmüştür. Yılmaz (2010) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada kız öğretmen adaylarının siber zorbalık konusunda erkeklere göre daha yüksek duyarlılığa sahip olduğu ifade edilmiştir. Kız öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olmasında yetiştirilme şekillerinin ya da toplumsal baskının etkisi olabilir. Erdur ve diğerleri (2007) tarafından 14-19 yaş aralığındaki öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık yaptıkları ve siber zorbalığa daha fazla maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Ancak Özdemir ve Akar (2011) yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin daha fazla siber zorbalık yaptığı fakat siber zorbalık mağduru olma açısından kız ve erkek öğrenciler arasında bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk, dostluk ve barışçı olma puanları incelendiğinde, kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Ulusoy (2007) ve Keskin (2008) çalışmalarında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre değerlere daha fazla sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Kız öğrencilerin sahip oldukları sosyal değer puanlarının erkek öğrencilerininkine göre daha yüksek olmasında yine yetiştirilme şekillerinin ya da toplumsal baskının etkisi olabilir. Ayrıca sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı, dürüstlük ve hoşgörü puanları incelendiğinde, erkek ve kız öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Lise öğrencilerinin aileleriyle birlikte ya da yurtda yaşama durumlarına göre sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları incelendiğinde; ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilerin sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk, dostluk, barışçı olma ve saygı puanlarının yurtda kalan öğrencilerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumun sebebi öğrencilerin aile kültüründen uzakta olması olabilir. Temel ve Aksoy (2001) ailenin çocuklarına küçüklüklerinden itibaren, toplum normlarını ve ahlak değerlerini aktarmak için gerekli olan model ve örnekleri sağladığını ve bu şekilde onları doğru davranışa yönelttiğini ifade etmektedirler.

Lise öğrencilerinin aileleriyle birlikte ya da yurtda yaşama durumlarına göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük ve hoşgörü puanları incelenmesi sonucu ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilerle yurtda kalan öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Kurtaran (2008) ise çalışmasında internet bağımlılığını; benlik saygısının negatif yönde, yalnızlığın ise pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durumda yurtda kalan öğrencilerin internet bağımlılıklarının yüksek olması beklenirdi ancak internet bağımlılığını yordayan diğer değişkenlerin de incelenmesi gerekir.

Lise öğrencilerinin internet bağlantısına sahip olma durumlarına göre internet bağımlılığı ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık puanları incelendiğinde; internet bağımlılığı ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık puanlarının internet bağlantısına sahip olan öğrencilerde yüksek olduğu görülmüştür. İnan (2010) çalışmasında evinde internet

bağlantısı olanların evinde internet bağlantısı olmayanlara göre internet bağımlılıklarının yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu durumun sebebi internete daha fazla erişim imkânlarının olması olabilir.

Lise öğrencilerinin internet bağlantısına sahip olma durumlarına göre sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyut puanları incelendiğinde; internet bağlantısına sahip öğrencilerle internet bağlantısı olmayan öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre internet bağlantısına sahip olan öğrencilerin internet bağımlılıkları yüksek fakat sahip oldukları sosyal değerlerde bir farklılaşma görülüyor. Kişilerin internet bağımlısı olabilmesi için bazı değerlerden taviz vermesi beklenir. Nitekim Young (1999) internet bağımlılığı belirtilerini ifade ederken; aşırı internet kullanımının çevreyle ilişkilerin bozulmasına neden olduğunu, internet kullanabilmek için yalan söylemek ya da hırsızlık yapmak gibi dürüst olmayan girişimlerde bulunulduğunu belirtmiştir.

Lise öğrencilerinin okul türlerine göre internet bağımlılığı puanları incelendiğinde; meslek liselerinde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının diğer okul türlerinde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarından yüksek olduğu, imam hatip liselerinde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının ise diğer okul türlerinde okuyan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarından düşük olduğu görülmüştür. Bu durumun sebebi meslek lisesindeki öğrencilerin bilgisayar ve internete erişim imkânlarının diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerin imkânlarından daha yüksek olması olabilir ancak Gençler (2011) çalışmasında okul türleri arasında internet bağımlılığı açısından herhangi bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Lise öğrencilerinin okul türlerine göre yapılan incelemede; siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk, dostluk, barışçı, saygı, dürüstlük ve hoşgörü puanları arasında okul türlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Dilmaç ve Yiğit (2011) yaptığı çalışmada sosyal değerler ve alt boyutları açısından genel lisede eğitim gören öğrencilerin puanlarının, meslek lisesinde eğitim gören öğrencilerin puanlarından yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Lise öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyut puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Şahin (2014) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarında sınıf seviyeleri açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı ancak 9. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı puanlarının diğer sınıf seviyelerinde öğrenim gören öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dilmaç ve Yiğit (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, 9. sınıf öğrencilerinin sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı puanlarının 11. sınıf öğrencilerinin saygı puanlarından yüksek olduğu, diğer alt boyutlarda ise sınıf seviyesine göre herhangi bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Dilmaç ve Yiğit (2011)'in yaptığı aynı çalışmada yaş değişkenine göre yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında; öğrencilerin sahip oldukları sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları ile yaş değişkeni arasında herhangi bir farklılaşma tespit edilememiştir.

Lise öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim birimlerine göre yapılan incelemede; il ve ilçe merkezinde yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarının köy ve kasabada yaşayan öğrencilerin internet bağımlılığı durumlarından yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yaşadıkları yerleşim birimlerine göre sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı durumuna göre yapılan incelemede; il ve ilçe merkezinde yaşayan öğrencilerin saygı puanlarının köy ve kasabalarda yaşayan öğrencilerin saygı puanlarından düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin yaşadıkları yerleşim birimleri ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin diğer alt boyut puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Lise öğrencilerinin aylık gelir seviyelerine göre yapılan incelemede; aylık geliri 1500-3000 olan öğrencilerin sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlük ve saygı puanlarının diğer gelir seviyelerine sahip öğrencilerin puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre orta gelirli ailelerin çocuklarının sahip oldukları sosyal değerlerin daha yüksek olduğu söylenebilir ancak Keskin (2008) çalışmasında öğrencilerin sosyo-ekonomik durumları arttığında değerlere yönelik puanlarının da arttığını tespit etmiştir.

Lise öğrencilerinin aylık gelir seviyelerine göre yapılan incelemede; internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk, dostluk ve hoşgörü puanları arasında öğrencilerin aylık gelir seviyelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir. Gençler (2011)'in yaptığı çalışmada da ailenin sosyo-ekonomik durumu ile öğrencilerin internet bağımlılığı arasında bir ilişki tespit edilmemiştir. Ancak ailenin gelir seviyesinin artmasıyla teknolojiye sahip olma durumunun artması ve dolayısıyla da internet bağımlılığının artması bekleniyordu.

Lise öğrencilerinin babalarının eğitim durumlarına göre yapılan incelemede; babaların eğitim seviyesi arttıkça çocuklarının internet bağımlılığı oranında arttığı, sosyal değerlerin alt boyutlarından olan dürüstlüğün ise azaldığı görülmüştür. Annelerin eğitim durumlarına göre yapılan incelemede de annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocuklarının internet bağımlılığı oranının da arttığı, sosyal değerlerin alt boyutlarından olan saygı puanlarının ise azaldığı görülmüştür. İnan (2010) yaptığı çalışmada annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların internet bağımlılığının da arttığını belirtmektedir. Anne-baba eğitim düzeyi ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin diğer alt boyut puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir. Dilmaç ve Yiğit (2011) yaptıkları çalışmada ilköğretim mezunu annelerin sosyal değerler puanlarının üniversite mezunu annelerin puanlarından yüksek olduğunu ifade etmektedirler. Ancak Keskin (2008) anne-baba eğitim seviyesinin artmasına paralel olarak öğrencilerin sahip oldukları sosyal değerlerinin de arttığını ifade etmektedir.

Lise öğrencilerinin haftalık internet kullanım sürelerine göre yapılan incelemede, haftalık 10 saat üzeri internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının haftalık 10 saatin altında internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Şahin, Haseski, Erol ve Yılmaz (2014) yaptıkları çalışmada internet kullanım süresinin artmasıyla internet bağımlılığının da arttığını tespit etmişlerdir. Ancak kimi araştırmacılara göre ise internet kullanım süresinin fazla olması tek başına problemlı internet kullanımı olarak yorumlanamamaktadır (Caplan, 2005; Davis, 2001; Young ve Rogers, 1998). Öğrencilerin haftalık internet kullanım sürelerine

göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ile sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan incelemede; internet bağımlılığı puanı yüksek olan öğrencilerin sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma ve saygı puanı düşük bulunmuştur. Çetin, Peker, Eroğlu ve Çitemel (2011) sosyal ilişkilerinden yeterli doyumunu elde edemeyen bireylerin bu doyumunu sanal ortamdaki ilişkileri aracılığıyla sağlamaya çalıştığını bildirmiştir. İnternet bağımlısı olan kişilerin internette çok fazla zaman geçirmelerinden dolayı sosyal yaşamı ihmal etmeleri ya da sosyal yaşantısı zayıf olan kişilerin internet ortamına ağırlık vermeleri bu sonucun sebebi olabilir.

Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan incelemede; internet bağımlılığı ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılık arasında istatistiksel açıdan anlamlı olacak düzeyde bir ilişki tespit edilememiştir. Ancak, Peker ve Eroğlu (2010) çalışmasında, internet bağımlılığın artmasıyla öğrencilerde siber zorba ya da kurban olma olasılığını arttığını tespit etmişlerdir.

Lise öğrencilerinin siber duyarlılığı ile sosyal değerler ve sosyal değerlerin alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan incelemede; siber duyarlılık puanı yüksek olan öğrencilerin sosyal değerler puanı ve sosyal değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk, dostluk ve saygı puanı yüksek bulunmuştur. Eroğlu (2011) yaptığı araştırmada aile desteği ve erdem gibi içsel öz-değer alanlarının siber zorbalıkla ilişkili davranışları negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Ailenin öğrenciyle ilgilenmesi, davranışlarını takip etmesi ve rehberlik yapması sonucunda öğrencinin internet kullanımında daha sorumlu davranması yani siber duyarlılığının yüksek olması beklenilebilir. Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ile sosyal değerlerin alt boyutlarından olan barışçı olma, dürüstlük ve hoşgörü arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

5.2 Öneriler

Bu bölümde araştırma sonunda elde edilen bulgular dikkate alınarak uygulama ve yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

✓ Erkek öğrencilerin internet bağımlılıklarının yüksek ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının ve sosyal değerlerinin düşük olmasından dolayı özellikle erkek öğrencilere yönelik okullarda öğretmenler tarafından internet bağımlılığı, siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ve değerler eğitimine yönelik etkinliklere ağırlık verilebilir. Üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile düzenlenecek sempozyum, konferans ve panellerle değerler eğitimi, internet bağımlılığı ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılık konularında aileler bilinçlendirilebilir.

✓ Yurtda kalan öğrencilerin özellikle sosyal değerler açısından ailesiyle birlikte yaşayanlara göre dezavantajlı oldukları görülmüştür. Bu kapsamda yurtda kalan öğrencilere yönelik okullarda ve yurtda değerler eğitimine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

✓ İnternet kullanım süresinin artmasıyla internet bağımlılığının da arttığı tespit edilmiştir. Bu sebeple aile ile çocuk arasında internet kuralları oluşturabilir ve aile, çocuğun internet kullanımını sınırlandırılabilir.

✓ Çalışma sonucu elde edilen bulgular sadece öğrencilerin vermiş oldukları cevaplarla sınırlıdır. Bundan sonraki yapılacak olan çalışmalarda velilerin, öğretmenlerin ve sivil toplum kuruluşlarının katılımları da sağlanırsa daha etkili sonuçlara ulaşılabilecektir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, Y. ve Erişti, B. (2011). “Cyberbullying and Victimization Among Turkish University Students”. *Australasian Journal of Educational Technology*, 27 (7), 1155-1170.
- Anderson, K. J. (2001). “Internet Use Among College Students: An Exploratory Study”. *Journal of American College Health*, 50, 21-26.
- Anderson, T. ve Sturm, B. (2007), “Cyberbullying: from playground to computer”, *Young Adult Library Services*, Vol.5, s.24-27.
- Arıca, T., S. Siyahhan, A. Uzunhasanoğlu, S. Sarıbeyoğlu, S. Çıplak, N. Yılmaz ve C. Memmedov, (2008), “Cyberbullying among Turkish adolescents”, *Cyberpsychology & Behavior*, Vol.11, No.3, s.253-261.
- Arıca, O. T. (2011). *Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike*. *Kariyer Penceresi*, 2 (6), 10-12.
- Arıca, O. T. (2009), “Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students”, *Eurasian Journal Of Educational Research*, Vol.34, s.167-184.
- Ayas, T., Çakır, Ö. ve Horzum, M.B. (2011). “Ergenler İçin Bilgisayar Bağımlılığı Ölçeği”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. Mayıs 2011 Cilt:19 No:2 439-448
- Ayas, T. ve Horzum, M.B. (2013). “İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Ayas, T., ve Horzum, M.B. (2012). “İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu”. *İlköğretim Online*, 11(2), 369-380.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2011). “Öğretmenlerin sanal zorbalık algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi”. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3 (2), 619-640.
- Ayas T. ve Horzum M. B. (2010), Sanal zorba / kurban ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 19, 1-1.
- Baker, Ö.E. ve F. Kavşut. (2007), “Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık”. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42.
- Bayezid, G. (2000), “Bastırma Duyarlılık Ölçeğini Türk kültürüne uyarlama çalışması”. *Düşünen Adam*, 13(2), 99-106.
- Bayraktar, F. (2001). “İnternet Kullanımının Ergen Gelişimindeki Rolü”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi.
- Bey, M. S. (2002). “Eğitim ve Toplumsal Sorunlar Üzerine Konferanslar”. Der: Osman K. ve Faruk Ö. K. B. Yay. Ankara.

- Bhat, C. S. (2008), “*Cyber Bullying: Overview and Strategies for School Counsellors, Guidance Officers, and All School Personnel*”, Australian Journal Of Guidance & Counselling, Vol.18, s.53-66.
- Binbaşıoğlu, C. (1998). “*Geleneksel Kültüre Göre Türkiye’de Çocuk Eğitimi Üzerinde Bir Araştırma*”. K. B. Y. Ankara.
- Bolat, Y. (2011). “*Gazi Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyal Değerlere Bakışları*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bölükbaşı K. (2003). “*İnternet kafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma: Diyarbakır Örneği*”. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı
- Bulmuş, D. (1998). “*Mikroiktisat*”. Ankara: Cantekin Matbaası.
- Canbek, G., Sağıroğlu, Ş.(2007) . “*Kötücül ve Casus Yazılımlar: Kapsamlı Bir Araştırma*”, Gazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Dergisi, Basımda, Mart 2007.
- Campbell, M. A. (2005). “*Cyber bullying: An old problem in a new guise?*” Australian Journal of Guidance and Counselling, 15 (1), 68-76.
- Caplan, S.E. (2005). “*A Social Skill Account of Problematic Internet Use*”. Journal of Communication, 55(4), 721-736.
- Coşkun, A.(2005).” *Sosyal Değişme ve Bini Normlar*”. İstanbul: DEM Yayınları.
- Çakır-Balta, Ö., Horzum, M. B., 2008. “*Web Tabanlı Öğretim Ortamındaki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığını Etkileyen Faktörler*”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41(1), 187-205.
- Çavdar T. (1983). “*İşsizliğin Sosyal Etkileri*”. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Cilt:5. ss.1170–1177. İletişim Yay. İstanbul.
- Çetin B., Peker, A., Eroğlu, Y., & Çitemel, N. (2011). “*Siber zorbalığın bir yordayıcısı olarak ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar: Ergenler için bir ön çalışma*”. International Online Journal of Educational Sciences, 3(3), 1064-1080.
- Çileli M. (1986).” *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*”. V Yayınları, Ankara.
- Çivilidağ A. ve Cooper H.T (2013). “*Ergenlerde Siber Zorba Ve Öfkenin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma: Niğde İli Örneği*”. International Journal of Social Science volume 6 Issue 1, p. 497-511.
- Davis, R.A.(2001). “*A Cognitive-Behavioral Model For Pathological Internet Use (PIU)*”. Computers in Human Behavior, 17(2), 187-195.
- Demir Ö. ve Acar M. (1997), “*Sosyal Bilimler Sözlüğü*”. Vadi Yayınları, İstanbul.
- Demir Ö. (2003). “*İktisat ve Ahlak*”. Liberte Yayınları, Ankara.

- Dilmaç B., Yiğit, R. (2011). “Ortaöğretimde Öğrencilerinin Sahip Oldukları İnsani Değerler İle Akademik Erteleme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011; 31:159-178.
- Dilmaç, B. (2009). “Sanal Zorbalığı Yordayan Psikolojik İhtiyaçlar: Lisans Öğrencileri İçin Bir Ön Çalışma”. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,9 (3), 1291-1325.
- Dilmaç B. (2007). “Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Dilmaç, B. (1999). “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması”. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Doğan, A. (2013). “İnternet Bağımlılığı Yaygınlığı”. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Durmuş, C. (1996). “Değerlerin meslek grupları açısından incelenmesi”, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eftekin, P. (2015). “Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri
- Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü “<http://bati.ege.edu.tr/index.php?lid=1&SayfaID=144&cat=details>” web adresine 10.08.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Ekinci, A. (2002), “Aziz Antonius’un Baştan Çıkarılması: Bir Kötü Alışkanlık Olarak İnternet”, COGİTO Dergisi Sayısı KIŞ 2002.
- Ekşi H. (2006). “Din Eğitimi, Gençlik ve Kişilik”. (Ed. Hayati Hökelekli), Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi. İstanbul: Dem Yayınları.
- Erdem H. (2002). “Ahlak Felsefesi”. Hü-Er Yay. Konya.
- Erdur-Baker, Ö., Kavşut, F., (2007). “Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık”. Eurasian Journal Of Educational Research, 27, 31-42.
- Erdoğan İ., Alemdar K.(1990). “İletişim ve Toplum”. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Ergil D. (1994).” İnsan ve Toplum”. Turhan Kitabevi. Ankara.
- Eroğlu, Y. (2011). “Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Ertürk S. (1982). “Eğitimde program geliştirme”. Ankara: Meteksan Ltd. Şti

- Esen K. N. (2007). “Akran Baskısı ve Algılanan Sosyal Destek Değişkenlerine Göre Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Yordanması”. I. Uluslararası Bağımlılık Kongresi, İstanbul.
- EU Kids Online, “Avrupa çevrimiçi Çocuklar Projesi Türkiye Bulguları Özeti”, <http://eukidsonline.metu.edu.tr/> web adresine 05.04.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Fichter J. (2006). ”Sosyoloji nedir”. (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fidan N ve Erden, M. (1991). “Eğitime Giriş”. Feryal Matbaacılık Yay. Ankara.
- Fidan, N. K. (2009).”Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 2,(20), 1-18. Erişim Tarihi: 19 Nisan 2013, <http://www.keg.aku.edu.tr>
- Filiz Ş. (1998). “Ahlakın Aklî ve İnsani Temeli”, Çizgi Kitabevi Yay., Konya,
- Gençer S.L. (2011). “Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Durumlarının İnternet Kullanım Profilleri ve Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının İncelenmesi”. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Gezgin D. M. ve Çuhadar C. (2012). “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Siber Zorbaliğa İlişkin Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi”. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi 2 (2)
- Gordon, T. (1993). “Etkili Öğretmenlik Eğitimi”. (Çev: Emel Aksay ve Birsen Özkan.) YA-PA Yayınları. İstanbul
- Gökçe, O. (1994). “Türk Gençliğin Sosyal ve Ahlaki Değerleri”. Ata Dergisi, (1), 25-30.
- Gönül, A.S. (2002). “Patolojik İnternet Kullanımı (İnternet Bağımlılığı/Kötüye Kullanımı)”. Yeni Symposium, 40(3), 105-110.
- Günay, Ü. (1996). “Din Sosyolojisi Dersleri”. E.Ü Yay. Kayseri.
- Gündüz, Ş., Bolat E. ve Güneş M.G. (2013) “İnternet Kullanımının Ergenlerin Yaşam Biçimlerine Etkisine İlişkin Anne-Baba Görüşleri”. 1st International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium. s 1-5
- Güngör, E. (1993). “Değerler Psikolojisi”. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1998). “Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar: Ahlak Psikolojisi”. Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme. Ötüken Yay. İstanbul.
- Gürses, İ.(2006). “Dindarlık İle İlgili Tutumlar ve Otoriteriyen Kişilik İlişkisi”. (Ed. H. Hökelekli), “Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi”. İstanbul: Dem Yayınları.
- Hinduja S. ve Patchin J. W. (2008), “Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization”, Deviant Behavior, Vol.29, s.1-29.

- Hinduja S. ve Patchin J. W. (2010). “Cyberbullying and self-esteem”. Journal of School Health, 80(12), 614-621.
- İnan, A. (2010). “İlköğretim II. Kademe ve Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı”. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- İşcan, C. D. (2007). “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı. HÜ. Ankara.
- Karasar, N. (2011). “Bilimsel araştırma yöntemi”. (22. Baskı).Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Keskin, Y. (2008). “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim,1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılınç, D. (2010). “Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi ve İfade Hürriyeti”. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, Y.2010, sayı 2, s 407-454
- Koçer, H. A. (1980). “Eğitim Tarihi – I”. AÜEF Yay. Ankara.
- Kowalski, R. M., P. Limber ve P.W.Agatston (2008), “Bullying In The Digital Age”, Blackwell Publishing, Boston.
- Köse A. (1997), “Neden İslam’ı Seçiyorlar”. İstanbul: İsam Yayınları
- Kurtaran, G. T. (2008). “İnternet Bağımlılığını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi.
- Kuşdil, M.E. ve Kağçıbaşı, Ç. (2000). “Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve schwartz değer kuramı”. Türk Psikoloji Dergisi, 15, 59- 76.
- Lenhart, A. (2009), “Adults and Social Network Websites”, <http://www.pewinternet.org/Reports/2009/Adults-and-Social-Network-Websites.aspx>. Web adresine 08.05.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Li, Q. (2007). “Bullying In The New Playground: Research Into Cyberbullying And Cyber Victimization”. Australasian Journal of Educational Technology, 23(4), 435–454.
- Liau, A. K., Khoo, A., ve Ang, P. H. (2008). “Parental Awareness And Monitoring Of Adolescent Internet Use”. Current Psychology, 27(4), 217-233.
- Maslow, A.H. (1996). “Dinler, Değerler, Doruk Deneyimler” (çev. H.K. Sönmez). İstanbul: Kuraldışı Yayınevi.
- Memduhoğlu, H. B. ve Taştan, M. (2007). “Okul Ve Öğrenci Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme”. Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 34(3), 69-83.

- Mishna, F., A. McLuckie ve M. Saini, (2009), “*Real World Dangers In An Online Reality: A Qualitative Study Examining Online Relationships And Cyberabuse*”, Social Work Research, Vol.33, s.107-118.
- Odabaşı, F., Kabakçı, I., Çoklar, A.N. (2007). “İnternet, Çocuk ve Aile (2. basım) ”. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). “*Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi*”. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Cilt 17(4), 605-626.
- Özdemir, S. (2015) “*Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin, Anne-Baba ve Akran İlişkilerine Göre İncelenmesi*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özen, Y. (2011). “*Etik Mi? Ahlak Mı? Modernite Mi? Medeniyet Mi? (Değerler Eğitimine Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım)*”. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi YIL-3 S.5
- Özkan, R. ve Soylu, A.(2014). “*Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Benimsedikleri Temel İnsani Değerler (Niğde İl Örneği)*” International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014, p. 1253-1265
- Parlatır, İ. (1998). “*Türkçe Sözlük*”. TDK Yay. Ankara.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2006). “*Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying*”. Youth Violence and Juvenile Justice, 4(2), 148-169.
- Peker, A. ve Eroğlu, Y. (2010). “*Erkek Öğrencilerde Siber Zorba Ve Kurban Olmanın Yordayıcısı Olarak İnternet Bağımlılığı*”. Sünbül, A.M. ve Şahin, İ. (Eds.) 4.Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Kitabı (ss. 862-867). Konya: Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi.
- Raskauskas, J. ve Stoltz, A.D. (2007). “*Involvement İn Traditional And Electronic Bullying Among Adolescents*”. Developmental Psychology, 43, 564-575.
- Robbins, A. (1993). “*Sınırsız Güç*” (çev: M. Değirmenci), İstanbul: İnkılap Kitapevi Yayını.
- Roccas, S. (2005). “*Religion and Value Systems*”. Journal of Social Issues, Vol. 61. No.4.747-759.
- Schwartz, S. H. (1994), “*Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values?*”, Journal of Social Issues, Vol. 50, pp. 19-45
- Serin, H. (2012). “*Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri*”. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi.

- Shariff, S. ve Gouin R. (2005), “Cyberdilemmas: Gendered Hierarchies, Free Expression and Cyber-Safety in Schools”, http://www.oii.ox.ac.uk/research/cybersafety/extensions/pdfs/papers/shaheen_shariff.pdf”. Erişim Tarihi: 05.07.2014
- Şahin, N. (2014). “Ergenlik Problemleri ve Baş Etme Yöntemleri ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişki” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi.
- Şahin, Y. L., Haseski, H. İ., Erol, O., Yılmaz, E. (2014), “Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Balıkesir İli Örneği”, Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi: Cilt 4, Sayı 1. <http://ebad-jesr.com/> Erişim Tarihi: 04.06.2015
- Şendağ, S., Odabaşı, F. (2007). “İnternet Bağımlılığı: Çocukların Psikososyal Gelişimi Üzerindeki Etkileri”. The Proceedings of International Educational Technology Conference, Near East University, North Cyprus.
- Şengün, M. (2007). “Ahlak Gelişiminin Psiko-Sosyal Dinamikleri”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı:23, 201-221, Samsun.
- Taçyıldız, Ö. (2010). “Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması”. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Tanrıkulu, T., Kınay, H. & Arıca, O. T. (2011). “Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği”. İzmir XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. ss.338- 339.
- Tarhan, N. (2002). “Psikolojik Savaş Gri Propaganda”. Timaş Yay. İstanbul.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, A. B. (2001). “Ergen ve Gelişimi”. Nobel Yay. Ankara.
- Tezcan, M. (1996). “Eğitim Sosyolojisi”. Feryal Matbaası. Ankara.
- Topçu, Ç. (2008). “The Relationship Of Cyber Bullying To Empathy, Gender, Traditional Bullying, İnternet Use And Adult Monitoring”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Toraman, M. (2013). “İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Eğ Kullanım Düzeylerinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle İlişkinin İncelenmesi”. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Totan, T. (2007), “Okulda Zorbalığı Önlemede Eğitimcilere Ve Ebeveynlere Öneriler”. AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2),190-202.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10880> web adresinden 05.10.2014 tarihinde edinilmiştir.

- Türkiye İstatistik Kurumu (2013). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> web adresinden 05.10.2014 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660> web adresinden 07.09.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Türkoğlu, S. (2013). “*Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımları İle Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ulusoy, K. (2007). “*Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel Ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının Ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*”. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara
- Uysal, H. (1996). “*İnsan ve Toplum Bilimleri Sözlüğü*”. Uysal Kitabevi. Konya.
- Varış, F. (1988).” *Eğitim Bilimine Giriş*”. AÜEF Yay. Ankara
- Walker, Jenny, L., (2009). “*The Contextualized Rapid Resolution Cycle Intervention Model For Cyberbullying*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Arizona State Üniversitesi.
- Whang, L. S-M., Lee, S., ve Chang, G. (2003). “*Internet Over-Users' Psychological Profiles: A Behavior Sampling Analysis On İnternet Addiction*”. Cyberpsychology & Behavior, 6(2), 143-150.
- Wikipedia.(2013) ” <https://tr.wikipedia.org/wiki/Blog>”. Erişim Tarihi: 20.02.2013
- Willard, Nancy (2007), “*Cyberbullying And Cyberthreats:Responding To The Challenge Of Online Social Agression, Threats, And Distress*”, Champaign Research Press, Illinois.
- Yang, S.C., ve Tung, C.J. (2007). “*Comparison Of İnternet Addicts And Nonaddicts İn Taiwanese High School*”. Computers in Human Behavior, 23, 79-96.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*”. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, H. (2010). “*An Examination Of Preservice Teachers' Perceptions About Cyberbullying*”. Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 6 (4), 263-270.
- Young, K.S. (1996). “*İnternet Addiction: The Emergence Of A New Clinical Disorder*”. Cyper Psychology & Behaviour, 1(3), 237-244.
- Young, K. (2007). “*Cognitive Behavior Therapy with İnternet Addicts: Treatment Outcomes and Implications*”. CyberPsychology and Behavior, 10(5), 671-679.

- Young, K. (1999), "*Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment. Innovations in Clinical Practice*" Volume 17, T. L. Jackson (Eds.), Sarasota, FL: Professional Resource Press.
- Young, K. S., Rogers, R. C., (1998). "*The Relationship Between Depression and Internet Addiction*". *CyberPsychology & Behavior*, 1, 25-28.
- Yörükoğlu, A. (1986). "*Gençlik Çağı*". T.İ.B.Yayınları, Ankara

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği

Okul Adı:

Cinsiyetiniz? Kız() Erkek()

Sınıfınız: () 9 () 10 () 11 () 12

Yaşadığınız Yer: () İl Merkezi () İlçe Merkezi () Kasaba () Köy

Ailenizin Aylık Geliri : () 0-750 () 751-1500 () 1501-2500 () 2501 ve Üzeri

İkamet Yeriniz: () Ailele Birlikte () Yurt ya da Akraba

Baba Eğitim Düzeyi: () İlkokul () Orta Okul () Lise () Üniversite

Anne Eğitim Düzeyi: () İlkokul () Orta Okul () Lise ve Üzeri

Kaldığınız Yerde Kullanabileceğiniz İnternet Bağlantısı var mı? () Evet () Hayır

Haftada kaç saat internet kullanıyorsunuz? () 0-9 () 10 ve Üzeri

		Hiçbir Zaman	Nadiren	Arada Sırada	Çoğunlukla	Çok Sık	Devamlı
1	Ne sıklıkla planladığınızdan daha fazla süre internette kalıyorsunuz?						
2	Ne sıklıkla internette kalmak için günlük ev işlerini ihmal dersiniz?						
3	Ne sıklıkla arkadaşlarınızla birlikte olmak yerine interneti tercih edersiniz?						
4	Ne sıklıkla internet kullanan kişilerle yeni ilişkiler kurarsınız?						
5	Ne sıklıkla bir işe başlamadan önce e-postanızı (e-mail)denetlersiniz?						
6	Ne sıklıkla okula devamanız internette dolaylı olumsuz etkilenir?						
7	Herhangi biri internette ne yaptığınızı sorduğunda ne sıklıkla kendinizi savunur ve ne yaptığınızı gizlersiniz?						
8	Çevrenizdekiler ne sıklıkla internette harcadığınız Zamanın fazlalığından şikâyet eder?						
9	Ne sıklıkla okuldaki ders notlarınız ve ödevleriniz İnternette kalma surenizden olumsuz yönde etkilenir?						
10	Hayatınız hakkında sizi rahatsız eden düşünceleri dağıtmak için ne sıklıkla internete girersiniz?						
11	Ne sıklıkla internete girmek için sabırsızlanırsınız?						
12	Ne sıklıkla İnternetsiz hayatın, sıkıcı, bos ve eğlencesiz olacağını düşünürsünüz?						
13	Biri sizi internetteyken rahatsız ettiğinde ne sıklıkla kırıncı konuşur, bağırır veya kızgın davranışlar gösterirsiniz?						
14	Gece geç saatlerde internet kullanmaktan ötürü ne sıklıkla uykunuz kaçır?						
15	İnternette olmadığımız zamanlarda ne sıklıkla interneti düşünür veya internete girmeyi hayal edersiniz?						
16	Kendinizi ne sıklıkla internetteyken "yalnızca birkaç dakika daha" derken bulursunuz?						
17	Ne sıklıkla internette harcadığımız zamanın miktarını Azaltmaya çalışır ve başarısız olursunuz?						
18	İnternette kaldığımız sureyi ne sıklıkla saklamaya çalışırsınız?						
19	Ne sıklıkla başkalarıyla dışarı çıkmak yerine internette daha fazla zaman geçirmeyi yeğlersiniz?						
20	Ne sıklıkla internette olmadığımızda kendinizi çokmuş aksi veya sinirli hissedip, internete girince rahatlırsınız?						

Ek 2. İnsani Değerler Ölçeği

Aşağıda insani değerlerle ilgili bir seri ifade bulacaksınız. Lütfen sizin düşüncenizi en iyi temsil eden ifadeyi, sağında yer alan dereceleme göre işaretleyiniz. Örneğin birinci ifadeye tamamen katılıyorsanız maddenin sağında 5’i daire içine alınız. Toplam 42 madde bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve düşünce veya inancınızı en iyi temsil eden ifadeyi daire içine alınız. Her Zaman 5’i Sık Sık 4’ü Arasına 3’ü Nadiren 2’yi Hiçbir Zaman 1’i daire içine alınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.	Hiçbir Zaman	Nadiren	Arasına	Sık Sık	Her Zaman
1. Yaptıklarımın sorumluluğunu alırım.	1	2	3	4	5
2. Dostlarımla aramda güçlü bağlar vardır.	1	2	3	4	5
3. Yeryüzündeki bütün insanlarla barışık yaşamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
4. İnsanlarla ilişkilerimde saygılıyım.	1	2	3	4	5
5. Sonuçları ne olursa olsun doğruları söylemekten kaçınmam.	1	2	3	4	5
6. Çevremdeki insanların “ufak tefek” hatalarını görmezden gelirim.	1	2	3	4	5
7. Okulda verilen görevleri zorunlu kalmadıkça almam.	1	2	3	4	5
8. Dostluğa çok önem veririm.	1	2	3	4	5
9. Sorunlarımı şiddetle değil güzel yollarla çözerim.	1	2	3	4	5
10. Dünyadaki her insanın eşit olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
11. Dostlarımla işim düştüğü zaman görüşürüm.	1	2	3	4	5
12. Arkadaşlarımla dertlerini dinlemekten kaçınmam.	1	2	3	4	5
13. Üstesinden geleceğime inandığım sorumluluklardan kaçınmam.	1	2	3	4	5
14. Kötü anlarımda arkadaşlarımla yanımda olmasını isterim.	1	2	3	4	5
15. İsteklerimi gerçekleştirirken toplumdaki insanları göz önünde bulundurmam.	1	2	3	4	5
16. Başkalarına saygılı olma açısından çevreme örnek olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
17. İnsanlara yardım ederken karşılık beklemem.	1	2	3	4	5
18. Hatalı davranan arkadaşlarıma karşı anlayışlı davranmam.	1	2	3	4	5
19. Yapacağıma inandığım görevleri üstlenip zamanında yerine getirmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
20. Dostlarımla her zaman yanımda görmek isterim.	1	2	3	4	5
21. Şiddet içerikli programları izlemem.	1	2	3	4	5
22. Herkesin görüşünü kabul edebilirim.	1	2	3	4	5
23. Hak ederek kazandığım para beni mutlu eder.	1	2	3	4	5
24. İnsanlardan uzak durmanın gerekliliğine inanırım.	1	2	3	4	5
25. Okulda verilen görevleri gönüllü olarak alırım.	1	2	3	4	5
26. Karşılaştığım zorlukların üstesinden arkadaşlarımla sayesinde gelirim.	1	2	3	4	5
27. Tartışmaları konuşarak çözmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
28. Arkadaşlarımla yalan söylememeleri konusunda sürekli uyarırım.	1	2	3	4	5
29. Sonucun kötü olacağını bilsem doğruları söylemem. .	1	2	3	4	5
30. İnsanların dış görünüşlerine(asla)değer vermem.	1	2	3	4	5
31. Arkadaşlarımla sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda sürekli uyarırım	1	2	3	4	5
32. Arkadaşlarımla için yapamayacağım hiçbir şey yoktur.	1	2	3	4	5
33. Dünyada meydana gelen savaşlar beni huzursuz eder.	1	2	3	4	5
34. Çevremdeki insanlara, başkalarına saygı göstermenin önemli olduğunu söylerim.	1	2	3	4	5
35. Arkadaşlarımla ilişkilerimin bozulması pahasına bile dürüst davranmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
36. Bana karşı yapılan her yanlışı affederim.	1	2	3	4	5
37. Okulda ve okul dışında sorumluluk alanıma giren işlerden kaçmam.	1	2	3	4	5
38. Dostlarımla için elimden gelen her şeyi yaparım.	1	2	3	4	5
39. İnsanlarla olan problemlerimi konuşarak halledebileceğime inanırım.	1	2	3	4	5
40. Hayatımda her zaman başkalarına saygıyı ön planda tutarım.	1	2	3	4	5
41. Her şeyi her yerde söylemek doğru değildir.	1	2	3	4	5
42. Arkadaşlarımla yapmış olduğu hataları hoş karşılamam.	1	2	3	4	5

Ek 3. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği

Aşağıda günlük hayatta, internet, cep telefonu vb. dijital araçları kullanırken gerçekleşen bazı davranışlara ve düşüncelere yer verilmiştir. Her maddenin yanında “Hayır”, “Bazen” ve “Evet” şeklinde 3 seçenek sunulmuştur. Aşağıdaki ifadelerle ilgili davranışlarınız bu seçeneklerden hangisine denk geliyorsa ilgili yeri (X) ile işaretleyiniz.	Hayır	Bazen	Evet
1. Bilgisayarında güncel bir virüs programı bulundurmaya dikkat ederim.	Hayır	Bazen	Evet
2. İnternete girdiğimde bilgilerimin başkaları tarafından çalınabileceğini göz önünde tutarım.	Hayır	Bazen	Evet
3. Sosyal paylaşım sitelerinde (Facebook, Twitter vb.) özel bilgilerimin başkaları tarafından kötü amaçlı olarak kullanılabilceğini göz önünde bulundururum.	Hayır	Bazen	Evet
4. Gerçek yaşamda sorun yaşadığım insanlarla sanal ortamlarda da karşılaşmamaya çalışırım.	Hayır	Bazen	Evet
5. Sanal ortamlarda başkalarının bana zarar vermemesi için bazı tedbirler alma ihtiyacı hissettiğim olur.	Hayır	Bazen	Evet
6. Sanal ortamlardayken bir bilgisayar korsanının benim için de tehlike oluşturabileceğini göz önünde bulundururum.	Hayır	Bazen	Evet
7. Bana zarar vermek isteyen birisinin bunu internet, cep telefonu vb. aracılığıyla da yapabileceğini düşünürüm.	Hayır	Bazen	Evet
8. İnternetteki e-posta, forum siteleri vb. üyelik şifrelerimi kimseyle paylaşmam.	Hayır	Bazen	Evet
9. Sanal ortamlarda küfür veya hakarete bulunan kişilerle iletişimimi keserim.	Hayır	Bazen	Evet
10. Görülmesini istemediğim bir resim ya da görüntümün benden habersiz olarak yayılabileceği tehlikesini düşündüğüm olur.	Hayır	Bazen	Evet
11. Sanal ortamlardaki iletişimde hakkımda gerçek olmayan söylentilerin de yayılabileceğini düşünürüm.	Hayır	Bazen	Evet
12. İnternete girdiğimde internetin aynı zamanda başkalarına zarar verme amacıyla kullanılabilceğini aklımda tutarım.	Hayır	Bazen	Evet
13. Benimle ilgili doğru olmayan bir bilginin internette yayılması durumunda ne yapacağımı düşündüğüm olur.	Hayır	Bazen	Evet
14. E-posta ya da cep telefonundan kısa mesaj (SMS) yoluyla tehdit alabileceğim kişilerle sanal ortamlarda iletişimde bulunmam.	Hayır	Bazen	Evet

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	İsa KILINÇ	İmza:		
Doğum Yeri:	Doğanhisar/Konya			
Doğum Tarihi:	03.09.1987			
Medeni Durumu:	Evli			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Cumhuriyet İ.O.		Konya/Cihanbeyli	1998
Ortaöğretim	Cumhuriyet O.O.		Konya/Cihanbeyli	2001
Lise	Konya Lisesi	Y.D.A.L.	Meram/Konya	2005
Lisans	N. E. Üniversitesi	B.Ö.T.E	Meram/Konya	2010
Yüksek Lisans				
Becerileri:	Delphi, PHP, ASP, CSS Dillerini ve Flash ve Photoshop Programlarını kullanabilmektedir.			
İlgi Alanları:	Eğitim Bilimleri, Bilişim Teknolojileri, İnternet Bağımlılığı, Siber Duyarlılık, Yapay Zeka ve Çoklu Ortam Öğrenme			
İş Deneyimi:	2010 yılından itibaren MEB bünyesindeki okullarda öğretmen ve idarecilik yapmaktadır.			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Yrd. Doç. Dr. Şemseddin GÜNÜZ Doç. Dr. Ahmet Naci ÇOKLAR			
Tel:	0555 843 58 63			